

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Dovilė Vengalienė

**LIETUVOS IR AMERIKOS INTERNETINIŲ NAUJIENŲ ANTRAŠČIŲ
IRONIJA REMIANTIS KONCEPTUALIAJA BLENDINGO TEORIJA:
LYGINAMOJI ANALIZĖ**

Daktaro disertacijos santrauka

Humanitariniai mokslai, filologija (04H)

Vilnius, 2011

Disertacija rengta 2005 – 2011 metais Vilniaus universiteto Kauno humanitariniame fakultete.

Mokslinė vadovė:

Prof. hab. dr. Eleonora Lassar (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H).

Konsultantė:

Prof. dr. Jadvyga Krūminienė (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H).

Disertacija ginama Vilniaus universiteto filologijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

Doc.dr. Linas Selmistraitis (Vilniaus Pedagoginis universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H).

Nariai :

Prof.habil. dr. Eleonora Lassar (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H),

Prof. dr. Jadvyga Krūminienė (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H),

Doc. dr. Indrė Žakevičienė (Vytauto Didžiojo universitetas), humanitariniai mokslai, filologija – 04H),

Dr.Viktorija Makarova (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H).

Oponentai:

Doc. dr. Daiva Aliūkaitė (Vilniaus Universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H),

Doc. dr. Solveiga Sušinskienė (Šiaulių universitetas, humanitariniai mokslai, filologija – 04H).

Disertacija bus ginama viešame Filologijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2011m. lapkričio mėn. 18 d. 12 val. Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto 10 auditorijoje.

Adresas: Muitinės 12, Lt-44280, Kaunas, Lietuva.

Tel. +370 37 42 24 77, faks. +370 37 42 25 22

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2011m. spalio 18 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje.

VILNIUS UNIVERSITY

Dovilė Vengalienė

**IRONY WITHIN THE SCOPE OF CONCEPTUAL BLENDING IN
LITHUANIAN AND AMERICAN ON-LINE NEWS HEADLINES: A
COMPARATIVE ANALYSIS**

Summary of doctoral dissertation

Humanities, philology (04H)

Vilnius, 2011

Research for this project was carried out from 2005 to 2011 at Vilnius University, Kaunas Faculty of Humanities.

Research supervisor:

Prof. Habil. Dr. Eleonora Lassar (Vilnius University, Humanities, Philology – 04H)

Research consultant:

Prof. Dr. Jadvyga Krūminienė (Vilnius University, Humanities, Philology – 04H)

The dissertation will be defended before the Scientific Board (Philological Branch) of Vilnius University:

Chair:

Assoc.Prof. Dr. Linas Selmistraitis (Vilnius Pedagogical University, Humanities, Philology – 04H).

Members:

Prof. Habil. Dr. Eleonora Lassar (Vilnius University, Humanities, Philology – 04H)

Prof. Dr. Jadvyga Krūminienė (Vilnius University, Humanities, Philology – 04H)

Assoc.Prof. Dr. Indrė Žakevičienė (Vytautas Magnus University, Humanities, Philology – 04H)

Dr. Viktorija Makarova (Vilnius University, Humanities, Philology – 04H)

Reviewers:

Assoc. Prof. Daiva Aliūkaitė (Vilnius University, Humanities, Philology – 04H),

Assoc. Prof. Solveiga Sušinskienė (Šiauliai University, Humanities, Philology – 04H).

The dissertation will be defended at an open session of the Scientific Board (Philological Branch) on 18 November 2011 (12 p.m.) at Vilnius University, Kaunas Faculty of Humanities, Room 10.

Address: Muitinės St. 12, Lt-44280, Kaunas, Lithuania.

Tel. +370 37 42 24 77, fax +370 37 42 25 22

The summary of the dissertation was posted on 18 October 2011.

The dissertation is available at the Vilnius University Library.

LIETUVOS IR AMERIKOS INTERNETINIŲ NAUJIENŲ ANTRAŠČIŲ IRONIJA REMIANTIS KONCEPTUALIAJĄ *BLENDINGO* TEORIJA: LYGINAMOJI ANALIZĖ

Santrauka

Bendraudami žmonės paprastai stengiasi perteikti ne tik faktus, bet ir savo pačių vertinimą, kurį dėl įvairių priežasčių ne visada nori suformuluoti tiesiogiai. Vienas iš konvencionalizuotų būdų tą padaryti – ironijos vartojimas. Ironija, postmodernistiniame pasaulyje įvardijama kaip visur esanti, apima tai, kas yra pasakoma, ir tai, kas yra implikuojama. Ji yra dėmesio centre ne tik kaip kasdieninėje kalboje dažnai naudojama technika, bet ir kaip vienas centrinių mokslinių tyrimų objektų. Moksliniai ironijos tyrimai turi labai seną istoriją ir plačią bazę. Daugelis šiuolaikinių mokslininkų tyrinėjo būdus, kuriais perduodama ironiška prasmė. Per paskutiniuosius dešimtmečius buvo atlikta daugybė eksperimentų ir teorinių studijų, bandančių apibrėžti šio fenomeno prigimtį, struktūrą, veikimo principus, funkcijas ir daugybę kitų aspektų. Dauguma teorijų papildo, dubliuojasi ar net prieštarauja viena kitai analizuodamos, kas yra verbalinė ironija, kaip koreliuoja implikuota ir eksplikuota prasmė, kokie jos sudedamieji elementai ar kokie žymikliai naudojami siekiant atskleisti ironijos prasmę. Naują perspektyvą ironijai tyrinėti atvėrė kognityvioji lingvistika.

Kognityvioji lingvistika – viena naujausių filologijos šakų. Iš pradžių kognityvistikos mokslo požiūris į kalbą buvo paremtas filosofinėmis mintimis apie protą, dabar naujausi darbai pabrėžia akivaizdžių įrodymų iš empirinės ir metodologinės bazės svarbą. Pirmajame XXI a. dešimtmetyje kognityvistai tyrinėjo vieną įdomiausių ir inovatyviausių sričių – sudėtingą kalbos ir mąstymo santykį. Vienas naujausių atradimų kognityvistikoje – konceptualiojo *blendingo* teorija, kuri gali pasiūlyti ir naują požiūrį į ironiją. Konceptualiojo *blendingo* teoriją 2002 m. sukūrė M. Turneris ir G. Fauconnieris. Šioje disertacijoje pastaroji teorija pritaikoma ironijos mechanizmo analizei.

Disertacijos tikslas – tiriant integracinius mechanizmus bei jų sudedamąsias dalis nustatyti ironijos sukūrimo ir išraiškos struktūros, perteikimo ir funkcionavimo panašumus ir skirtumus Amerikos ir Lietuvos žiniatinklių antraštėse remiantis konceptualiojo *blendingo* teorija.

Tikslui pasiekti keliama tokie **uždaviniai**:

- apžvelgti ironijos sampratų kitimą ir konsoliduoti ironijos apibrėžties idėjas pateikiant darbinę apibrėžtį;

- pateikti ironijos mechanizmo teorijų apžvalgą bei kritiką;
- pristatyti konceptualiojo blendingo mechanizmą kaip ironijos analizės įrankį galintį sujungti skirtingas lingvistines perspektyvas;
- ištyrinėti pragmatines / socialines ironijos funkcijas analizuojamose antraštėse;
- sudaryti galimą ironijos žymiklių sąrašą;
- apžvelgti ironijos raiškos priemones;
- atliekant lyginamąjį tyrimą Lietuvos ir Amerikos ironiškų naujienų antraščių tyrimą pagrįsti praktinį konceptualiojo blendingo taikymą ironijai tirti.

Tiriamoji medžiaga. Ironiškos naujienų antraštės surinktos iš internetinių žiniatinklų archyvų: www.delfi.lt ir www.alternet.com. Atrankos kriterijus – antraščių ironiškumas, nukreiptas į šalies kritiką. Tiriamoji medžiaga apima laikotarpį nuo 2002 m. iki 2009 m. Iš viso surinkta 60 antraščių.

Metodologija. Surinktai medžiagai tirti buvo pritaikyti šie metodai: kokybinis, kiekybinis, aprašomasis, analitinis ir kontrastyvinis. Surinktos medžiagos (ironiškų antraščių) validumas patikrintas atliekant žvalgomąjį tyrimą Vilniaus universiteto Kauno humanitariniame fakultete (VUKHF). Žvalgomasis tyrimas buvo atliekamas naudojant specialiai sudarytą klausimyną, kuriame respondentai (10 studentų ir 10 lektorių iš VUKHF) buvo paprašyti iš duotų 75 antraščių identifikuoti ironiškas, pateikti sprendimo motyvus ir kai kuriose antraštėse nustatyti implikuotąjį referentą.

Taikant kiekybinės analizės principus atlikta žvalgomojo tyrimo rezultatų analizė, paskaičiuotas tam tikro modelio ironijų, implikuotų mentalinių erdvių, freimų, ryšių ir funkcijų dažnumas.

Pateikiant teorines išvalgas, analizuojant empirinius duomenis, derinti deskriptyviojo, analitinio ir komparatyvinio metodų principai.

Teorinės ironiologijos, blendingo ir kognityviosios lingvistikos išvalgos pateikiamos remiantis W. C. Bootho (1974, 1975), D. C. Muecke'o (1969, 1970, 1973, 1978, 1980), L. Hutcheon (1992, 1996, 1998, 2000), D. Sperberio ir D. Wilson (1981, 1986, 1990, 1993, 1998, 2002, 2004), K. Barbe (1989, 1995), R. Kreuzo (2000), S. Dewso ir E. Winner (1995, 1997, 1999), P. Grice'o (1975, 1978, 1989), H. H. Clarko ir R. Gerrigo (1984), R. Gibbso (1986, 2000), S. Stewarto (1989), H. Kothoff (1996, 1997, 2000, 2003), S. Attardo (1994, 1996, 2000, 2001, 2002, 2007), R. Giora (1995,

1998, 1999, 2000, 2001), A. Utsumi (1999, 2000, 2003, 2004, 2007), M. Turnerio (2004, 2006), G. Fauconnierio (1985, 1997), S. Coulson (1999, 2001, 2002), H. Colstono (1997, 2002), E. Lassan (1995), J. Cibulskienės (2006) ir kt. darbais.

Mokslinis tyrimo naujumas ir vertė. Atliktas tyrimas papildo kognityviosios lingvistikos tarpkultūrinių studijų, diskurso analizės ir socialinių mokslų tyrimus.

Šioje disertacijoje išplėtotas ironijos tyrimas remiantis konceptualiojo blendingo teorija yra unikalus ir anksčiau lingvistinėse studijose¹ taikytas nebuvo. Darbe teorinės konceptualiojo blendingo prielaidos buvo pritaikytos praktiniam ironijos tyrimui naujienų antraštėse lietuviškame ir amerikietiška žiniatinkliuose siekiant įrodyti, kad blendingo teorija yra pajėgi paaiškinti ironijos veikimo mechanizmą neprieštaraujant daugumai kitų ironijos suvokimo teorijų. Kognityviosios lingvistikos srityje šis darbas praplečia empirinius ironijos struktūrų ir mechanizmų duomenis. Tyrimas pateikia naujų ironijos kompresijų, funkcijų ir topologijos Lietuvos ir JAV diskurse išvalgų. Tyrimo rezultatai gali būti naudingi tolesniems ironijos tyrimams remiantis blendingo teorija arba gali būti pritaikomi kognityviosios lingvistikos studijų programoje.

Lyginamųjų ironologijos darbų Lietuvoje iki šiol atlikta nebuvo. Todėl empiriniai tyrimo rezultatai turi praktinę vertę ir kultūros studijoms. Jie gali būti pritaikomi dėstant viešojo diskurso masinėse informavimo priemonėse Lietuvoje ir JAV kursą. Surinkti duomenys gali būti panaudojami kaip papildoma medžiaga studijose apie ironijos modelius ir žymėjimą, būdingą lietuviškose ir amerikietiškos naujienų antraštėse ar politiniame diskurse apskritai. Šis darbas yra pirmasis bandymas atlikti nuoseklią lietuviškų ir amerikietiškų naujienų antraščių kontrastyvinę analizę remiantis kognityviosios lingvistikos metodais, kitaip tariant, pritaikant konceptualiojo blendingo teoriją. Ši disertacija taip pat gali būti naudinga kuriant tikslesnes ironijos kaip lingvistinio, kognityviojo ir socialinio fenomeno teorijas.

Ginamieji teiginiai

1. Integracinis konceptualiojo blendingo mechanizmas yra pajėgus apimti ironijos analizę neprieštaraujant kitoms ironijos veikimo teorijoms.

¹ M. Turneris ir G. Fauconnieris (2000) tik pamini, jog konceptualiojo blendingo mechanizmas yra taikytinas ironijai. S. Coulson (2000) modifikuoja blendingo teoriją pritaikydama ją humoristiniam diskursui, tačiau ironijos atskirai nenagrinėja.

2. Kadangi žmonės įvykius ir situacijas konceptualizuoja panašiai, integraciniai Lietuvos ir JAV ironijų mechanizmai turi panašumų. Kita vertus, Lietuva ir JAV yra skirtingos socialinės ir kultūrinės patirties bendruomenės, todėl jų išreiškiama ironija turi specifinių bruožų ir skirtingus blendingo mechanizmo tipus.

3. Integraciniai ironijos mechanizmai koreliuoja su ironijos raiškos priemonėmis eksplikuotame pasakymo lygmenyje.

4. Integracinė ironijų struktūra inkorporuoja pagrindines žinias, autoriaus poziciją, kontekstą ir apsimetimo (*pretense*) elementą.

5. Esminių ryšių kompresijos susijusios su atliekamomis ironijos funkcijomis.

6. Ironija išnaudoja konvencionalizuotus ir nekonvencionalizuotus prasmės kūrimo būdus.

Disertacijos struktūra ir turinys.

Disertaciją sudaro įvadinės pastabos, teorinės įžvalgos (1–8 skyriai), empirinis tyrimas (9–10 skyriai), išvados ir literatūros sąrašas. Įvadinėse pastabose apžvelgiama mokslinė problema, pateikiama metodologija, apibrėžiamas tyrimo tikslas, uždaviniai, suformuluojamos hipotezės, aptariamas tyrimo aktualumas ir naujumas.

Pirmajame skyriuje, **Ironiškų antraščių ypatumai postmodernistinėse masinės informacijos priemonėse**, pateikiama bendra žiniasklaidos tyrimų apžvalga, lyginami tradiciniai laikraščiai ir šiuolaikiniai internetiniai žiniatinkliai bei aptariami esminiai ironijos bruožai postmodernizmo epochoje. Nuoseklių masinių informacijos priemonių tyrimų pradžia siejama su amerikiečių mokslininko H. Lasswello (1948) vardu. Žymiausiu jo indėliu į masinių komunikacijos priemonių tyrimą yra laikoma trijų universalių ir ypač svarbių masinės komunikacijos socialinių funkcijų (informacinės, koreliacinės ir kultūrinio paveldo transmisijos) analizė. Vėliau žiniasklaidai, ir apskritai visai publicistikai, daug dėmesio skyrė N. Faircloughas (1995), A. Bellas (1991), P. Teo'as (2000), T. A. Van Dijkas (1988), D. Reah (2001), M. Bakhtinas (1986), J. Li (2009), M. Lukanina (2006), A. J. Gorchevojas, A. Sedovas (2002) ir kt. Lietuvoje publicistiniam stiliui skirtą studiją parašė A. Bitinienė (2007), publicistikos retoriką tyrinėjo R. Koženiauskienė (2001). Labai išsamią studiją pateikia R. Marcinkevičienė (2008), tačiau ji analizuoja tik spaudinius, apie internetinę žiniasklaidą beveik neužsimena. Pateikdama žiniasklaidos žanrus pagal informacijos – publicistikos skirtį,

R. Marcinkevičienė rašo, jog publicistinis žanras be informacinės funkcijos dar: „aiškina, vertina, interpretuoja, kūrybingai, subjektyviai, sąmojingai, vertinamuoju aspektu pateikia aprašomus dalykus“ (2008, 93). Atitinkamai būtų galima apibūdinti ir internetinių naujienų portalų bei antraščių funkcijas. Antraščių svarbą publicistikoje pažymi daugelis tyrėjų. A. Bellas (1991) antraštes prilygina patiems tekstams, R. Marcinkevičienė (2008) antraštes įvardija aukščiausiu hiperteksto lygmeniu, R. Koženiauskienė (2009) teigia, jog antraštė funkcionuoja kaip atskiras retorinis kūrinys, o A. Bitinienė (2006) rašo, kad antraštė koduoja giliają teksto prasmę.

Kalbant apie ironiškas antraštes svarbus ir nacionalinės reprezentacijos aspektas. Apie nacionalinę reprezentaciją prancūzų ir australų laikraščių antraštėse rašė Ch. Develotte ir E. Rechniewskis (2001). Šie tyrėjai vartoja terminą „nacionalinė reprezentacija“ žinių sistemai, į kurią įeina žinios apie tautą ir tautybę, apibrėžti: „terminas gali būti taikomas kalbant apie kitas tautas, *bet gali būti naudojamas ir savos tautos, žmonių, šalies reprezentacijai*“ (2001, 7). Ten pat pažymima, kad gali būti naudojamos „kitų tautų reprezentacijos norint apibrėžti savo nacionalinį tapatumą ir identitetą“ (2001, 7). Šioje disertacijoje dėmesys skiriamas tik vienam iš nacionalinės reprezentacijos aspektų – ironiškajam. Tyrime analizuojamos antraštės, kurių ironija nukreipta į visuomeninius šalies įvykius.

Daugelyje mokslinių darbų šiuolaikinė ironija siejama su postmodernizmo epocha². I. Hassanas (1987), kalbėdamas apie postmodernizmą, kaip vieną esminių jo bruožų įvardina ironiją ir teigia, jog ji naudojama kaip įvairovės, netikėtumo ir žaismės išraiška. Amerikiečių teoretikas F. Jamesonas (1996), kalbėdamas apie specifinę šio laikmečio ironiją ir intertekstualumą, postmodernizmą charakterizuoja pritaikydamas „pastišo“ terminą. Apie ironiją, postmodernizmo epochoje užimančią svarbią vietą masinės informacijos priemonėse, rašė ir L. Hutcheon (2003). Aptardama ironiją masinės informacijos priemonėse su postmodernizmo epocha ją sieja ir E. Lutzker, ji taip pat iškelia idėją apie „smurto“ (*violence*) ir ironijos sąsajas. Kad ironija – tai postmodernizmo bruožas, pažymi ir E. Lissan (1995). Net jei postmodernizmas eina į

² Dėl paties „postmodernizmo“ termino ir laikotarpio apibrėžimo bendros nuomonės nėra. Nežiūrint to, kad kai kurie mokslininkai laikosi nuomonės, jog postmodernizmo epocha jau baigėsi, daugelyje šaltinių nurodomas laikotarpis nuo XX a. (Pirmojo pasaulinio karo) iki dabar.

pabaigą, dabartinėje epochoje ironiškos antraštės sudaro svarbią internetinių antraščių dalį ir pateikia įdomų objektą moksliniam tyrimui.

Antrajame skyriuje, **Ironijos sąvokos raidos apžvalga**, analizuojama, kaip kito ironijos kaip fenomeno suvokimas nuo antikos laikų iki XX amžiaus. Ironijos ištakos siejamos su Aristofano ir Platono veikalais, Sokrato figūra³, Aristotelio, Cicerono ir Kvintiliano teoriniais apmąstymais. Dažniausiai kalbant apie ironijos ištakas minimas Sokratas (Platono „Dialoguose“) bei jo technika apsimestinai pritariant pašnekovui privesti jo argumentus iki absurdo. Pasinaudodamas ironija Sokratas išlaiko tam tikrą distanciją, kuri, anot C. Colebrook (2006) (nepaisant didelių skirtumų), būdinga ir postmodernizmo ironijai.

Nuo Aristotelio laikų iki XIX a. ironija poetikoje traktuojama kaip retorinė priemonė, įvardijanti dalykus priešingais žodžiais. Kvintilianas kalbėdamas apie verbalinę ironiją apibrėžia ją kaip „dviejų prasmių opoziciją“ ir išskiria ironiją kaip minties figūrą bei kaip tropą; dėl šios priežasties ironija tapo svarbi ir retorikos teorijai (Tretjakova, 2001).

Ankstyvųjų viduramžių literatūroje taip pat randama ironijos pavyzdžių (J. Greeno (1979), N. D. Knoxo (1989) tyrimai). Klasicisme epochos estetikoje ironija buvo suprantama kaip komizmo atributas. Anot E. Tretjakovos (2006), ironijos priskyrimas žemajam stiliui buvo įtvirtintas, tačiau taip pat egzistavo likimo ironija, kuri buvo priskiriama ne komiškai, o tragiškai kolizijai.

XVIII a. pab. – XIX a. pr. į ironijos suvokimą ir vertinimą dėmesį atkreipė romantizmo epocha. Jei iki tol ironija buvo laikoma tropu, retoriniu metodu, tai romantizmo epochoje ji tampa „požiūriu į egzistenciją“ (Colebrook, 2006, 7). Savo estetikoje romantikai pakėlė ironijos statusą į filosofinį lygmenį, ironija tapo bendru refleksijos būdu. Jie pabrėžė, kad ironija gali sukelti ne tik komišką, bet ir tragišką efektą. Kalbant apie filosofų dėmesį ironijai kaip minties raiškos būdui būtina paminėti žymius XIX a. filosofus S. Kirkegorą ir F. Nyčę, kurie nagrinėjo gyvenimo beprasmybės ir nuobodulio išvengimo klausimus. Daugelis šių filosofų minčių nepraranda savo aktualumo ir moderniuose ironijos tyrimuose. Pvz., S. Kirkegoras teigia, kad postmodernizmo epocha tiesiog persmelkta ironijos, todėl daugelis mokslininkų šį

³ Būtent su Sokrato vardu siejasi vienos iš ironijos formų pavadinimas „Sokratiškoji ironija“, kuri aiškinama „dogmų sugriovimu“ (Winokur, 2007).

laikmetį dar vadina ironijos amžiumi. Ironija, įsitvirtinusi per pastišo sąvoką, tampa neatskiriama postmodernistinės estetikos dalimi.

Per pastarąjį šimtmetį ironija vyravo ne tik estetikoje ir filosofijoje. Ji atsidūrė daugelio mokslo krypčių dėmesio centre. Per paskutiniuosius dešimtmečius ironija tapo psichologijos, lingvistikos, logikos, semiotikos ir komunikacinės teorijos tyrimų objektu.

Tačiau kaip lingvistinėraiškos priemonė ironija deramo dėmesio sulaukė tik antroje XX a. pusėje. Tada ji, kaip intriguojantis komunikacijos būdas ir kaip pragmatinis iššūkis, tapo tiriamuoju mokslo objektu.

Trečiajame skyriuje, **Ironijos definicija: probleminiai aspektai**, analizuojamos problemos ir prieštaringi požiūriai, susiję su ironijos definicija šiuolaikinėje lingvistikoje. Klasikinė ironijos definicija, apibrėžianti ironiją kaip opoziciją tarp tiesioginės ir implikuotos prasmės (kai omenyje turimas priešingas dalykas tam, kuris yra sakomas), šiais laikais daugumai mokslininkų nebeatrodo pakankamai išsami – šį fenomeną bandoma apibrėžti vis naujai. Tačiau nėra vieno universalaus apibrėžimo, kuris apimtų visus ironijos aspektus ir tenkintų visus ironijos tyrinėtojus. Tai lėmė keletas priežasčių. Pirma, ironija niekada nebuvo stabili kalbinė figūra, turinti nustatytą raiškos formą, kurią būtų galima apibrėžti ir universaliai taikyti ironijos tyrimuose: ironijos, kaip fenomeno ir kaip koncepto, suvokimas nuolat kito. Antra, ironiją apibrėžti sunku, kadangi tai yra labai dinamiškas fenomenas. Trečia, skirtingos definicijos, apibrėžiančios ironiją, atsiranda dėl to, jog kiekvienas mokslininkas ironiją suvokia iš skirtingų požiūrio taškų. Daugybė mokslininkų ironiją tyrinėjo skirtingais aspektais. Ji buvo nagrinėjama motyvacijos aspektu (Xose A. Padilla García ir Belén Alvarado Ortega, Booth, Muecke), funkcijų aspektu (Hutcheon), ironijos akto sudedamųjų dalių aspektu (Kotthoff), ironijos prasmų iškilumo aspektu (Giora), ironijos laipsnių ir atspalvių aspektu (Muecke), remiantis kalbos aktų teorija (Booth, Grice, Utsumi) ir t. t. Ketvirta, ironiją apibrėžti vienareikšmiškai sunku dėl ironijos rūšių ir formų įvairovės, kurių aprėpti viena definicija negali. Kaip atskiros šakos yra įsitvirtinusios sokratiška, situacinė, kosminė ir verbalinė ironijos. Tačiau kad ir kaip ironiškai tai gali nuskambėti, net ir ironijos suskirstymas į atskiras šakas neišsprendžia ironijos definicijos problemos. Atsižvelgiant į tai, kad disertacijoje nagrinėjama verbalinė ironija, kitos ironijos rūšys plačiau nenagrinėjamos.

Kalbant apie verbalinę ironiją reikėtų paminėti bent du ironijos definicijai svarbius dalykus. Pirma, tai skirtumas tarp ironijos kaip tropo ir kaip minties figūros; darbe bandoma atrasti sąsają tarp šių dviejų ironijos sąvokų. Antra, tai santykis tarp ironijos ir sarkazmo, kuris disertacijoje traktuojamas kaip aštri verbalinės ironijos forma. Disertacijoje apibendrinama, kad nespecializuoti žodynai pateikia labai lakoniškas bendro pobūdžio ironijos definicijas: dominuoja apibrėžimai, pagrįsti klasikiniu požiūriu tašku, kur akcentuojama opozicija tarp tiesioginės ir implikuotos prasmės. (pvz., *Random House* žodynas (www.randomhouse.com) teigia, kad ironija – tai tokių žodžių vartojimas, kurių tikroji prasmė yra priešinga tiesioginei prasmei; panašias definicijas pateikia ir kiti žodynai). Lingvistikos enciklopedija (*Encyclopedia of Linguistics*, 2005) siūlo remtis H. P. Grice'o teorija, kad ironija – tai lingvistinė struktūra su implikuota prasme, kurią klausytojas turi dekoduoti. Panašūs pastebėjimai daromi ir Trumpame Oksfordo literatūros terminų žodyne (*Oxford Concise Dictionary of Literary Terms*, 1996) bei Stilistikos žodyne (*Dictionary of Stylistics*, 2001): ironija – tai „subtiliai humoristinis *nesuderinamumas*, kuriame akivaizdžiai tiesmukas teiginys yra sužlugdomas kontekstu siekiant suteikti jam *kitokią* svarbą“ (1996), arba ironija – tai „kalbos figūra arba tropas, kai panaudojami akivaizdžiai *prieštaraujantys* prasmei, kurios reikalauja kontekstas ir kurią, tikėtina, turėjo omenyje kalbėtojas, žodžiai (2001).

Lingvistų (anot D. Muecke'o – *ironologu*) požiūris į ironiją kaip prasmių opoziciją taip pat skiriasi. Su tam tikromis išlygomis didžiąją dalį tyrinėtojų galima suskirstyti į dvi stovyklas: į ironiją kaip į opoziciją tarp tiesioginės ir implikuotos prasmės žiūri W. Boothas (1969), D. Wilson (1994), J. Kreutelis (2003) ir kt. Tai gali būti sietina su tuo, kad šių mokslininkų darbuose ironija nagrinėjama kaip tropas, o ne kaip minties figūra. Kiti tyrinėtojai, pvz., L. Hutcheon (1996), D. Muecke'as (1969), R. Giora (2002), H. Kotthoffas (2000), S. Stewartas (1989) ir daug kitų žinomų moderniosios lingvistikos mokslininkų, tyrinėjusių ironiją platesniu aspektu, pabrėžia ironijos kaip komunikacinio akto svarbą ir atkreipia dėmesį į tai, kad dvi prasmės yra nesuderinamos, tačiau nebūtinai prieštaraujančios viena kitai. L. Hutcheon (1996) teigimu, „ironija tikrai *nėra*, kaip dažnai teigiama, paprastas antifrazinis „nepasakytos“ (ironiškos) reikšmės pakeitimas į priešingą – pasakytąją (tiesioginę), kuri vėliau atmetama“ (Hutcheon, 1996, 12). Tai, anot autorės, būtų pernelyg tiesmuka ir paprasta.

Tačiau ironologai neapibrėžia ironijos tik kaip santykio tarp prasmių, todėl disertacijoje pateikiama platesnė ironijos definicijų analizė. Apibendrinant mokslininkų ironijos sampratos įžvalgas, susintetinamos A. Utsumi, R. Giora ir L. Hutcheon mintys ir pateikiama darbinė ironijos definicija. Ironija darbe suprantama kaip prasmės sukūrimas *šalia* ar *skirtingai* nuo to, kas tiesiogiai pasakyta, kartu *išreiškiant savo vertinamąjį požiūrį* (dažniausiai neigiamą) ir *į tai, kas pasakoma*, ir *į tai, kas nepasakoma* (Hutcheon). Ironijai svarbus *prasmių konfliktas* (Giora) ir *leksinių prasmių iškilumas* (Giora), be to, ironijos sąvoka apima ir *sarkazmo aspektą* (Utsumi).

Ketvirtajame skyriuje, **Ironijos funkcijos antraštės**, analizuojamos socialinės funkcijos, kurias ironija atlieka naujienų antraštėse. Anot A. Utsumi (2004), mes ironizuojame todėl, kad ironija atlieka tokias funkcijas, kurios mums yra naudingos, tačiau tiesioginio pasakymo būdu neįmanomos. Disertacijoje pateikiamas funkcijų sąrašas atspindi dažniausiai minimus ir plačiausiai ironologijos literatūroje aptartus punktus, kurie yra svarbūs kalbant apie publicistinę ironiją: mandagumas (pasak K. Barbe (1995) bei S. Dewso ir A. Winner (1995)⁴, ironija prislopina kritiką), humoras (pasak L. Anolli, R. Ciceri ir M. Infantino (2002) bei S. Attardo (2002), ironijos ir humoro funkcijos yra susijusios, humoras gali būti ironijos funkcija), vertinimas (anot H. P. Grice'o (1989), S. Attardo (2002), L. Hutcheon (1996) ir kitų mokslininkų, tai viena pagrindinių ironijos funkcijų), statuso pažeminimas (remiantis S. Dewsu, J. Kaplan ir A. Winner (1995) bei L. Hutcheon (1996), ironiška kritika dar labiau pakelia ironizuojančiojo statusą nei tiesioginė kritika, kadangi kalbėtojas implikuoja teisingo elgesio modelį, kuris priešinamas „aukos“ elgesiui), korekcija (remiantis D. C. Muecke'u (1969), visa ironija reikalauja šiek tiek korekcijų), priskyrimas grupei (pasak W. C. Bootho (1974), ironijoje dominuoja prisijungimo prie bendruomenės jausmas), kompaktiškumas (remiantis R. Gibbsu ir H. Colstonu (2007), pasireiškia kompaktiškas sudėtingų propozicinių ir tarpasmeninių reiškinių perteikimas), sofistika / žaismingumas (S. Attardo (2002) teigia, kad ironija – tai perkeltinę prasmę turinti sofistikuota kalba, kuria kalbėtojas siekia „pažaisti“⁵), retorinė funkcija

⁴ Nežiūrint to, kaip vieną pagrindinių ironijos vartojimo priežasčių minėti mokslininkai įvardija agresiją (1995, 349).

⁵ Tokią kalbą L. Hutcheon įvardija terminu *Ludic*, kuris ir reiškia „žaismingas“. Terminas yra vartojamas filosofijoje. Plačiau žr. Michael J. C. Echeruo „Redefining the Ludic: Mimesis, Expression, and the Festival Mode“, *The Play of the Self*. SUNY Press, 1994, p. 137.

(remiantis R. Carston (1981), W. Moser (1984) bei R. Kreuzu ir G. M. Caucci (2009), tai retorinių priemonių naudojimas siekiant sustiprinti norimą požiūrį, nuomonę), apsauginė (*protective*) funkcija (pagal A. Berrendonnerį (1981) ir D. S. Kauferį (1981), ironija gali užimti neįpareigojančią poziciją savo pasakytų žodžių atžvilgiu).

Apibendrinant reikėtų pasakyti, kad disertacijoje nagrinėjama socialinė ironija, kuri neigiamai vertina visuomeninius įvykius / situaciją (vertinamoji, neigiamos kritikos funkcija), nurodo situaciją, kuri turi būti keičiama (korekcinė funkcija), nori sukurti solidarumo jausmą, t. y. bendrą mentalinę vertinimo erdvę su savo adresatais (bendruomenės kūrimo funkcija), nes kalbų žaidimas, humoras ir ironija turėtų būti dekoduoti ir taip suteikti adresatams mentalinį malonumą (išmanymo, retorinė ir humoristinė funkcijos). Dėl savisaugos jausmo siekiant išvengti neigiamų pasekmių nekalbama tiesiogiai (apsauginė, atsiribojimo funkcijos), tačiau implikuotai pasakoma kur kas daugiau (kompaktiškumo funkcija) tuo pačiu pažeminant ironijos adresatą (statuso pažeminimo funkcija), nes tas, kuris ironizuoja, paauskština savo intelektualinį statusą.

Penktajame skyriuje, **Ironijos signalai: kontekstas ir leksinis / gramatinis žymėjimas**, analizuojamos ironijos indeksavimo ir atpažinimo problemos. Nors S. Attardo (2001) teigia, kad nėra sistemingos ir detalios ironijos žymiklių analizės, daugelis ironologų nagrinėja ironijos atpažinimo ir prasmingumo problemą remdamiesi skirtingomis teorijomis bei turi savus ironijos žymiklių sąrašus. P. Carvalho'as (2009) pastebi, kad labiausiai eksplikuoti ironijos žymikliai priklauso kinetinių žymiklių⁶ kategorijai, kurie nors ir laikomi universaliais, tačiau, anot L. Hutcheon (1996), gali varijuoti skirtingose kultūrose. Pažymėtina, kad nors tokie „raktai“ ir laikytini pačiomis tiesiausiomis priemonėmis į ironijos indikaciją, kalbant apie ironiją antraštėse jie nepritaikomi. Disertacijoje analizuojamas ironijos žymėjimas skirstomas į dvi grupes: kontekstą ir leksinį gramatinį žymėjimą.

Kontekstas ir jo svarba suvokiant ironiją yra studijų, skirtų ironijai atpažinti, dėmesio centre. Nors tyrinėtojams nepavyksta prieiti prie bendros nuomonės, kuriuo metu „kontekstas ima veikti“, tikima, kad „ironijos suvokimas priklauso nuo konteksto“ (Katz ir Lee, 1993). Konteksto svarbą aptaria W. Boothas (1974), D. C. Muecke'as

⁶ Kinetiniai žymikliai taip pat vadinami paralingvistiniais (Mizzau, 1984, 22), paraverbaliniais arba gestiniais (Hutcheon, 1995, 155).

(1974) ir S. Attardo (2001). L. Hutcheon (1996) kalbėdama apie kontekstą pabrėžia detalų kontekstą (*circumstantial context*), kuris nusako pasakymo / interpretacijos aplinkybes / situaciją ir kuris jame dislokuotus pasakymus įprasmina kaip ironiją (143). P. Pexmanas, J. Whalenas ir J. Greenas (2010) taip pat nagrinėja konteksto problemą per nesuderinamumą ir sieja jį su kalbančiojo-tikslo santykiu (artimas vs. tolimas)⁷.

Analizuojant įvairius konteksto kaip ironiškos prasmės indekso požyūrius, disertacijoje pateikiama trijų lygių konteksto schema, kuri taikoma ironiškų internetinių naujienų antraščių analizei: artimiausias kontekstas (*immediate context*), artimas S. Attardo idėjai apie nesuderinamų elementų susidūrimą tame pačiame pasakyme; kaimyninis kontekstas (*neighbouring context*), apimantis informaciją, pateikiamą straipsnyje, esančiame po antrašte; bendrasis kontekstas (*general context*), apimantis išvardytas mokslininkų mintis, susidedančias iš bendro kultūrinio, socialinio ir politinio pagrindo išmanymo, presupozicijos, susijusios su autoriaus žiniomis, požyūriu ir įsitikinimais, turinio logiškumo ir suderinamumo, bendrų su autoriumi žinių, požyūrių ir įsitikinimų, situacijos išmanymo ir autoriaus lūkesčių inferencijų bei kontrasto tarp tų lūkesčių ir esamos situacijos.

Į leksinių veiksnių svarbą identifikuojant rašytinę ironiją dėmesį atkreipia nemažai ironologų (R. Kreuzas, R. M. Robertsas, A. Utsumi, S. Attardo, P. Carvalho'as, M. Silva, L. Sarmento, E. Oliveira, Z. Livnatas, A. Rubinstein ir kt.). Remiantis daugybe tyrinėjimų ir eksperimentų galima sudaryti leksinio ironijos žymėjimo indeksus. Šiame darbe dėmesys kreipiamas į šiuos leksinius ironijos žymėjimo būdus: būdvardžius (remiantis R. Kreuzo (1999) tyrinėjimais), prieveiksmius (A. Utsumi (2000) tyrimai teigia, kad leksiniai veiksniai, tokie kaip prieveiksmiai, implikatyviai parodantys neigiamą požyūrį, gali veikti kaip nuorodos, padedančios adresatui atpažinti ironiją), jaustukus (R. Kreuzas ir G. Caucci (2007) tiria sarkazmą spausdintuose darbuose ir teigia, kad jaustukai signalizuoja ironišką intenciją), parodomuosius įvardžius (daug dėmesio skiriama P. Carvalho, M. Silvos, L. Sarmento ir E. Oliveira darbuose), familiarumo formas ir diminutyvus (aptariamai P. Carvalho (2009) bei

⁷ P. Pexmanas, J. Whalenas ir J. Greenas atliko daugybę eksperimentų siekdami atskleisti santykį tarp ironijos suvokimo ir grėsmės, kurią ironija kelia reputacijai. Smulkiau apie tyrimo rezultatus: <http://www.informaworld.com/smpp/ftinterface~content=a921279683~fulltext=713240930~frm=content>.

R. Koženiauskienės (2001) darbuose), neologizmus (kurie A. Renoufo ir L. Bauer darbuose įvardijami *hapax legomenon* (231–258) terminu).

Greta leksinio žymėjimo yra dar viena signalų grupė, kuri apima morfologinius ir sintaksinius signalus. Morfologiniai ironijos indeksai sutampa su leksiniams žymikliams priskirtais neologizmais ir apima sufiksaciją (Zuokulas), sudėtinių žodžių darybą (agurkas + Uspaskich = Agurkichas) arba žodžio kategorijos perkėlimą (Zuokas – zuoktelėti).

Sintaksinė struktūra ir sintaksinis žymėjimas, manytina, taip pat turi ironiškos prasmės indeksavimo potencialą. Z. Livnatas (2003) analizuoja sintaksines ironijos struktūras remdamasis atkartojimo (*echo-mention*) teorija ir teigia, kad tam tikrais atvejais autoriaus ketintos prasmės interpretacija priklauso nuo implikuotos prasmės suvokimo, slypinčio sintaksinėje struktūroje. Greta aptariami retoriniai klausimai (kaip vienas galimų ironijos signalų analizuojamas R. Koženiauskienės darbuose (2001, 2003), atskiriamieji klausimai (remiantis R. Kreuzo (1999) teiginiu, jog klausiamojo sakinio priduriamoji dalis gali funkcionuoti siekiant „priversti ironišką pasakymą atrodyti dar labiau ironišku“), sušukimai (remiantis S. Attardo (2001), „tinkamame kontekste jie gali pralenkti bet kokią kitą priemonę, skirtą ironijai žymėti“ (119), kabutės (kurios, anot A. Renouf (1987), yra dviprasmiškos, nes gali žymėti naujumą, bet taip pat gali nurodyti metalingvistinį žodžio statusą ar faktą, kad autorius išreiškia tam tikrą reakciją į žodį, t. y. ironišką vertinimą).

Šeštajame skyriuje, **Ironijos raiška kalbos figūromis**, aptariamas tropų vartojimas ironiškose naujienų antraštėse bei morfologinės ir sintaksinės ironijos raiškos formos. Ironija aptariama ir kaip tropas (tropų sąvoka siejama su pokyčiais žodžio reikšmėje, pvz., *For Brutus is an honorable man; / So are they all, all honorable men* (Šekspyras), kai žodis *honorable* pavartojamas priešinga reikšme) ir kaip minties figūra (retorinės ir minties figūros apima visą pasakymą kur kas platesniu mastu, pvz., antraštėje „Seimas – geriausias vaistas nuo noro dirbti“ (www.delfi.lt) nė vienas iš antraštėje esančių žodžių negali būti traktuojamas kaip turintis priešingą reikšmę tiesioginei reikšmei, ironija kyla iš implikuotos minties, jog Seime Seimo nariai neatlieka savo pareigų), kadangi daroma prielaida, jog nuo to gali priklausyti ironijos mechanizmas.

Kalbant apie tropus ironiškuose pasakymuose remiamasi K. Burke'o (1969)⁸ ir F. J. D'Angelo (1990) darbais. F. J. D'Angelo (1990) pritaiko K. Burke'o teoriją ir aprašo tekstą, kaip organizuotą per metaforos ir metonimijos, metaforos ir sinekdochos, metaforos ir ironijos ir t. t. būdą tęsdamas vardijimą tol, kol kiekvienas tropas apibūdinamas iš kito tropo pozicijų. Panašiai apie įvairias tropų tarpusavio kombinacijas ir derinius kalbama ir R. Koženiausienės „Retorikoje“, kur ironija įvardijama kaip „tropas, esantis kitame trope“ (Koženiausienė, 2001, 245), t. y. einantis kartu su įvairiais kitais tropais.

Disertacijoje daugiausia dėmesio skiriama metaforai (pvz., „Seimas: zuikis tas pats, tik varnos nebe tos“ (www.delfi.lt) ir metonimijai (pvz., antraštėje „Kodėl Ivano ir Frico vamzdis kelia baimę?“) kaip dažniausiai kombinacijoje su ironija einantiems tropams.

Septintajame skyriuje, **Ironijos suvokimo mechanizmai**, pateikiama svarbiausių ironijos suvokimo mechanizmų apžvalga ir jų kritika. Verbalinės ironijos tyrinėtojai laikosi įvairių metodologinių nuostatų, atlieka analizę su masinės informacijos priemonių diskursu, šnekamąja kalba, literatūriniais tekstaais bei iškelia savus postulatus. Mokslininkų siūloma metodologija labai įvairi, tačiau disertacijoje apsiribojama dešimties iškiliausių teorijų aptarimu ir jų kritikos apžvalga. **W. C. Boothas (1974)** siūlo **Keturių pakopų rekonstrukciją (1974)**, kurios modelis paremtas ironiškos prasmės rekonstrukcija, vykstančia per keturis etapus: tiesioginio lygmens atmetimas, alternatyvų išmėginimas, sprendimas apie autoriaus / kalbančiojo įsitikinimus ir žinias bei naujos prasmės pasirinkimas. **H. P. Grice'as (1975, 1978) Standartiniame pragmatiniame modelyje (1975)** teigia, jog pirmiausia suvokiama pasakymo tiesioginė prasmė nepaisant to, koks yra kontekstas⁹. **Apsimetimo teorija (1984)** sietina su **H. H. Clarko ir R. Gerrigo** vardais. Šiame modelyje ironija suvokiama kaip dviejų sluoksnių komunikacinis aktas, kuriame tiesioginis lygmuo yra aktyvuojamas ir palaikomas kalbančiojo ir adresato, kuris atmeta galimybę, jog tiesioginis lygmuo

⁸ K. Burke'as (1969) įvardija metaforą, metonimiją, sinekdochą ir ironiją „didžiaisiais tropais“ (503) turėdamas omenyje, jog jie yra pagrindiniai kalboje vartojami tropai. „Pagrindinių tropų“ sąvoka skirtingų mokslininkų darbuose gali skirtis, pvz., R. Koženiausienė išskiria du pagrindinius tropus – metaforą ir metonimiją (Koženiausienė, 2001, 205).

⁹ Tokį ironijos suvokimo modelį kritikuoja D. Sperberis ir D. Wilson (1998), R. Giora ir O. Fein (1999), R. Gibbas ir J. O'Brianas (1991), A. Utsumi (2000) ir kt. Tačiau nežiūrint kritikos, šia teorija iš dalies rėmėsi D. Sperberis ir D. Wilsonas, D. J. Amante'as (1981), P. Brownas (1980), H. Haverkate'as (1990), S. Gluckbergas (1995) ir kt. ironologijos srityje dirbantys mokslininkai.

galėtų būti tikrasis lygmuo, tačiau abu apsimeta, jog tiki tiesioginiu ironijos komunikacijos akto lygmeniu. **Relevantiškumo teorija**¹⁰ sietina su **D. Wilson ir D. Sperberio** darbais (1985, 1995, 1998, 2002, 2002), kurie teigia, jog mūsų suvokimą kontroliuoja (valdo) kontekstas, kad ironija turi būti suvokiama kaip atkartojimo atvejis, ir kad ironiško pasakymo atpažinimas kaip tokio yra lemtingas jo supratimui (Sperber ir Wilson, 1981, 309). **Semantinio scenarijaus humoro teoriją (1985)**¹¹ pristatė V. Raskinas ir vėliau išplėtojo S. Attardo. Joje teigiama, jog visų rūšių humoras apima semantines opozicijas tarp freimų (kurios aktyvuojamos per teksto fragmentą) ir kooperacijos dėsnio maksimos (*Maxim of Cooperation*) sulaužymą (Grice, 1989). Semantinio scenarijaus humoro teorija grindžiama ir atitinkama kalbančiųjų kompetencija (humoro srityje). **Laipsniško prasmės iškilumo teorija** priklauso mokslininkei R. Giora. Ši teorija teigia, kad ironija atsiranda tarp tiesioginio (*dictum*) ir implikuoto (*implicitum*) pasakymo lygmenų. Ironija perteikia vertinimą, todėl nei tiesioginio, nei implikuoto pasakymo lygmenys negali būti atmetami ar nuvertinami. Laipsniško prasmės iškilumo teorija siūlo vienodą kalbos suvokimo modelį ir ironiškiems, ir tiesioginę prasmę turintiems pasakymams. **Implikuoto parodymo teoriją** 2002 m. pateikė **A. Utsumi**¹², kuris laikosi požiūrio, kad „ironija yra prototipais paremta kategorija“ (2002), bei teigia, jog ironija suponuoja ironišką aplinką (ironiška aplinka susidaro iš (a) kalbančiojo lūkesčių, (b) nesuderinamumo tarp lūkesčių ir realybės ir (c) neigiamo kalbančiojo požiūrio į šį nesuderinamumą).

Šiame darbe daug dėmesio skiriama tiems tekstams, kuriuose glūdi socialinių lūkesčių ir rezultatų (kaip ironijos priežasties) nesutapimas, tai laikytina vienu būdingiausių socialinės ironijos bruožų. Ironija veikiama mūsų žinių fondo, ir kai kalbama apie savą realybę (t. y. Lietuvą), ironiją atpažinti yra lengviau, o kai kalbama apie svetimą tikrovę (Ameriką), ironiška aplinka gali būti atpažįstama sunkiau, tačiau tokiu atveju antraštėse naudojamos kalbinės priemonės (leksinės ir sintaksinės) bei bendrosios adresato žinios leidžia atpažinti ironišką pasakymą. Darbe laikomasi S. Attardo (1994, 1996, 2000, 2001, 2002, 2007), R. Giora (1995, 1998, 1999, 2000,

¹⁰ Taip pat žinoma kaip Atkartojimo (*Echo-mention*) teorija.

¹¹ Semantinio scenarijaus humoro teorija skirta humorui. Tačiau vienas didžiausių šių dienų autoritetų humoro ir ironijos srityje – S. Attardo – taiko šią teoriją ironijai ir savo darbuose laikosi įsitikinimo, kad humoras su ironija, nors ir nėra tapatinami, tačiau dažnai susiję (tokį įsitikinimą palaiko ir M. Dynel (2008), R. Giora (2001), J. Jorgensen (1996), H. Katthoff (2003), A. Partington (2007) ir kt.).

¹² Vėliau A. Utsumi šią teoriją įvardijo kaip kognityviąją verbalinės ironijos teoriją (2004).

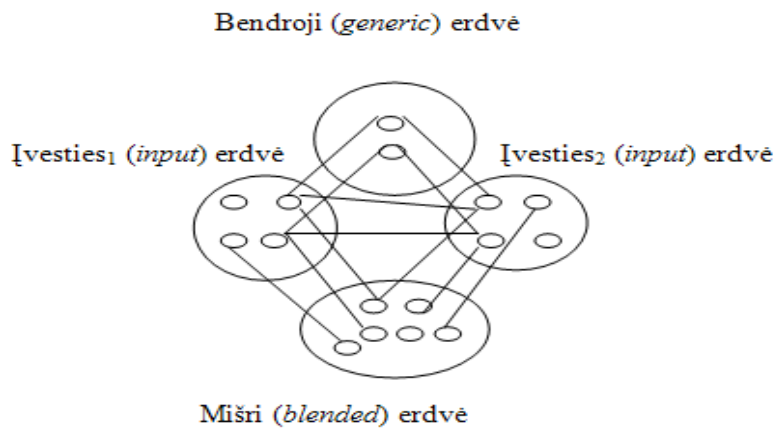
2001) ir A. Utsumi (1999, 2000, 2003, 2004, 2007) teorinių nuostatų atrenkant tyrimui ironiškas antraštes, nustatant ironiško pasakymo leksinį iškilumą ir atitikimą prototipui. Tačiau siekiant paaiškinti patį ironišką mechanizmą darbe bandoma pritaikyti vieną naujausių kognityviosios lingvistikos teorijų – konceptualiojo blendingo teoriją.

Aštuntajame skyriuje, **Konceptualiojo blendingo teorija: pritaikymas ironijai**, pateikiamas konceptualiojo blendingo teorijos (*Conceptual Integration Network theory*), kurios pradininkai G. Fauconnieris ir M. Turneris, mastas ir svarba. Šios teorijos atsiradimas, anot V. Evans (2006), laikytinas vienu svarbiausių pasiekimų žmogiškosios informacijos apdorojimo procesuose. Blendingo teorija išsivystė iš dviejų kognityviosios lingvistikos tradicijų: konceptualiosios metaforos teorijos (Lakoff ir Johnson, 1980) ir mentalinių erdvių teorijos (Fauconnier, 1985). Konceptualiojo blendingo teorija siūlo bendrąjį prasmės konstravimo modelį, pagal kurį nedidelė grupelė kompozicinių procesų veikia kuriant analogijas, metaforas, fikcijas (*counterfactuals*) ir daugybę kitų semantinių bei pragmatinių fenomenų (Coulson ir Oakley, 2000, 2005; Fauconnier ir Turner, 1998, 2002).

Minėtų mokslininkų pasiekimai davė pradžią daugybei tolimesnių tyrimų: S. Coulson ir T. Oakley (2000, 2005), V. Evans (2006, 2009), Z. Kovecses (2000), B. Dancygier (2008), A. Lehrer (2007), P. Hohenhaus (2007), A. Braun (2011) ir kt.

8.2. poskyryje pateikiama konceptualiojo blendingo schema ir sudedamieji elementai. Kaip jau minėta, pagrindiniai M. Turnerio ir G. Fauconnierio knygoje pateikiami teiginiai siejasi su mentalinių erdvių teorija¹³, o pats blendingas apibrėžiamas kaip konceptualiojo paskirstymo (*mapping*) ir integracijos procesas, būdingas žmogaus mąstymui. Remiantis šia teorija, konstruojama blendo struktūra, kurioje mentalinės erdvės yra vaizduojamos apskritimais, elementai – taškais, o ryšiai tarp skirtingų erdvių elementų reprezentuojami linijomis. M. Turneris ir G. Fauconnieris pateikia apibendrintą blendingo mechanizmo schemą (žr. 1 schemą).

¹³ Mentalinės erdvės – tai maži konceptualieji paketai, susiję su ilgalaikėmis specifinėmis žiniomis (pvz., prisiminimai, kurie tam tikroje situacijoje aktyvuojami), kurie sudaromi dėl tam tikrų minties ir veiksmo priežasčių. Mentalinių erdvių struktūra (*network*) jungia daugybę mentalinių erdvių. Blendingo mentalinė struktūra yra integracinė struktūra, kuri gauna įvesties (*input*) projekcijas iš kitų mentalinių struktūros erdvių ir išplėtoja naują (*emergent*) struktūrą, netiesiogiai kylančią iš esamų įvesčių.

1 schema

Dvi įvesties (*input*) erdvės (dar vadinamos įtvirtinimo domenu (*established domains*), turinčios bendrų elementų, yra sujungiamos bendrojoje (*generic*) erdvėje, o dėl selektyvinės projekcijos elementai perkeliami į mišrią (*blended*) erdvę, kuri gali būti įvardijama ir kaip mišrus freimas (*hybrid frame*) (Coulson, 2001, 115). S. Coulson, T. P. Urbachas ir M. Kutas taip pat atkreipia dėmesį, kad kalbant apie mišrią erdvę nereikia pamiršti socialinio konteksto ir esamos kognityvios kalbėtojo būsenos (Coulson, Urbach, Kutas, 2006, 229–250). Disertacijoje šis momentas traktuojamas kaip atskira mentalinė įvesties erdvė, įeinanti į integracines ironiškų pasakymų struktūras. M. Turnerio ir G. Fauconnierio apibendrintos schemas pagrindu vykdomi tolesni tyrinėjimai, schema modifikuojama, įvedami nauji elementai. Savą schemas traktuotę pateikia dauguma blendingo srityje dirbančių mokslininkų: S. Coulson (2002) akcentuoja freimų kaitą (*frame shifting*), C. Bache'as (2005) siūlo konceptualiąją disintegraciją kaip „nepakeičiamą blendingo sudedamąją dalį“ (1615), T. Veale'as, K. Feyaertsas ir G. Brone'as (2006) akcentuoja blendingo struktūrų dinamiką.

Funkcionuojant blendui, nuolat palaikomi ryšiai su įvesties erdvėmis, todėl atrodo, kad „tokie patys“ elementai tarp mentalinių erdvių tarytum patys savaime iššoka suvokiant blendą. Tačiau tam, kad tas suvokimas įvyktų sąmonės lygmenyje, tie tarpelementiniai ryšiai turi būti nuolat palaikomi netgi tada, kai jie dinamiškai keičiasi tarp keturių mentalinių erdvių. Viskas, kas įeina į blendą, yra automatiškai projektuojama atgal į visas įvesties erdves. Blendai sukuria erdvę, kurioje vienu metu galima manipuluoti įvairiomis struktūromis, tačiau blendingo procese dalyvaujančios įvesties erdvės niekur nedingsta, priešingai, pati mišri erdvė yra vertinga todėl, kad ji konceptualiai jungiasi su įvesties erdvėmis.

8.3. poskyryje aptariami integracinių struktūrų tipai. M. Turneris ir G. Fauconnieris išskiria keturis integracinės struktūros (*integration network*) modelius.

1. Paprastoji struktūra (*Simplex network*). Tai tarsi vaidmens ir atlikėjo santykis. Žinodami, kad Paulas yra Selės tėvas, mes sukuriame blendą, kuriame į šeimos freimą yra integruojami tokie elementai kaip Paulas ir Selė. Tėvo vaidmuo priklauso Paului, o dukters – Sele. Freimas vienoje įvesties erdvėje yra suderinamas su elementais iš kitos įvesties erdvės, tarp jų nėra jokie konflikto. Dėl šios priežasties paprastosios struktūros blendas intuityviai visai neatrodo panašus į blendą. Anot autorių, tarperdvinius atitikimus paprastosios struktūros blenduose atitinka G. Frege'o pateikiamos loginės formos.

2. Veidrodinė struktūra (*Mirror network*). Veidrodinė struktūra – tai tokia struktūra, kurioje visos erdvės (įvesties, bendroji ir mišri erdvės) turi tą patį organizuojantį freimą, kitaip tariant, galima sakyti, kad jos viena kitą atspindi (*mirror*). G. Fauconnieris ir M. Turneris pateikia tokį veidrodinės struktūros pavyzdį: modernus katamaranas *Great American II*, plaukiantis iš San Fransisko į Bostoną 1993 m., yra sulyginamas su kliperiu *Northern Light*, plaukusi tuo pačiu maršrutu 1853 m.; *Great American II* keturiomis su puse dienos lenkia *Northern Light*. Čia organizuojantysis freimas – tai *laivų lenktynių vandenyne nustatytu maršrutu* freimas – skirtingu laikmečiu skirtingo tipo laivai plaukę tuo pačiu maršrutu laikomi lenktyniaujančiais. Kai dvi erdvės turi tą patį organizuojamąjį freimą, jos turi ir tokią pačią topologiją, todėl gali lengvai nustatyti atitikmenis.

3. Vienos sferos struktūra (*Single-Scope network*). Vienos sferos struktūra turi dvi įvesties erdves su skirtingais organizuojančiais freimais, iš kurių vienas yra projektuojamas į blendą. Ši struktūra išsiskiria tuo, kad organizuojantis blendo freimas yra tik vieno iš įvesties erdvių organizuojančio freimo praplėtimas. Pvz., dviejų besiboksuojančių vyrų scenarijus suteikia mums kompaktišką freimą, kurį galima panaudoti kalbant apie du konkuruojancius versle vadovus; atliekamas tarperdvinis atitikmenų nustatymas tarp bokso ir verslo įvesties erdvių, kur boksas siejamas su verslininku, smūgis su verslo ėjimu ir t. t. Projekcija į blendą yra akivaizdžiai asimetriška, kadangi tik viena (boksavimosi), bet ne kita (verslo santykių) įvesties erdvė pateikia organizuojantįjį freimą ir freimo topologiją. Vienos sferos blendingo struktūra yra konvencionaliųjų (šaltinio–tikslų) metaforų prototipas. Vienos sferos struktūra

pateikia aiškiai matomą konceptualiojo konflikto tipą, kadangi įvesties erdvės turi skirtingus organizuojančius freimus.

4. Dvigubos sferos struktūra (*Double-Scope network*). Dvigubos sferos struktūra turi įvesties erdves su skirtingais (ir dažnai konfliktuojančiais) struktūrą organizuojančiais freimais. Organizuojantysis blendo freimas apima keletą dalių, susidedančių iš skirtingų įvesties erdvių freimų, ir turi savo paties išskylančią struktūrą. Tokiose struktūrose abiejų įvesties erdvių organizuojantieji freimai turi centrinę svarbą blendui, o aštrūs skirtumai suteikia konfliktų galimybę. Tokios struktūros pavyzdį pateikia S. Coulson (1997) kalbėdama apie konvencionalios metaforos „kasti sau kapą“ išplėtojimą. Autorės pateikiamoje situacijoje brandus apie finansus nusimanantis žmogus pagyvenusiems tėvams, laikantiems santaupas po čiužiniu, sako: „Jūs patys kasate sau kapą“. „Kasti sau kapą“ paveldi kapų, kasimo ir laidojimo struktūrą iš „kapo kasimo“ įvesties erdvės. Tačiau blendas paveldi kauzalinę (priežasties), intencinę ir vidinę įvykio struktūrą iš „neprotingo elgesio“ įvesties erdvės.

Sudėtiniai blendai (*Multiple network*). Šalia išskiriamų keturių blendingo struktūrų tipų M. Turneris ir G. Fauconnieris kalba apie sudėtinius blendus, kuriems nebūtina bendroji erdvė. Jie turi keletą įvesties erdvių. Blendai gali būti sudėtiniai, kai projektuojama keletas įvesties erdvių paraleliai, arba kai jos projektuojamos viena po kitos (t. y. tarpinis blendas atstoja įvesties erdvę kitam blendui).

8.4. poskyryje apžvelgiami blendingo mechanizmo metodai ir esminiai (*vital*) ryšiai. Mentalinės erdvės, ryšiai tarp jų ir pačiame blende įtvirtinami neatsitiktinai. Kaip rašoma *The way we think* (2002), „vienas svarbiausių kūrybiškumo, produktyvumo ir įžvalgos aspektų yra visuma, pasiekama per blendingą“ (92). Kadangi disertacijoje keliama hipotezė, jog ironija naudoja daugybę kompresijų, kurios atsiranda dėl konceptualiojo blendingo mechanizmo, šiame skyriuje pateikiama teorinė esminių ryšių ir kompresijų (*compressions*) apžvalga. Išskiriami išoriniai (*outer*) esminiai ryšiai: priežastis–pasekmė, identiškumas, erdvė, laikas, pokytis, dalis–visuma, reprezentacija, vaidmuo, analogija, antianalogija, intencionalumas, ir vidiniai (*inner*) esminiai ryšiai: panašumas, unikalumas, savybė ir kategorija. Visi šie ryšiai įprasmina kompresijas, dėl kurių sudėtingi fenomenai ar įvykiai gali būti pateikiami žmogiško suvokimo lygmeniu.

8.5. poskyryje daroma prielaida, kad blendingo mechanizmas gali būti taikomas ironijos analizei ir kad ironijai pritaikomas mechanizmas įprasmina

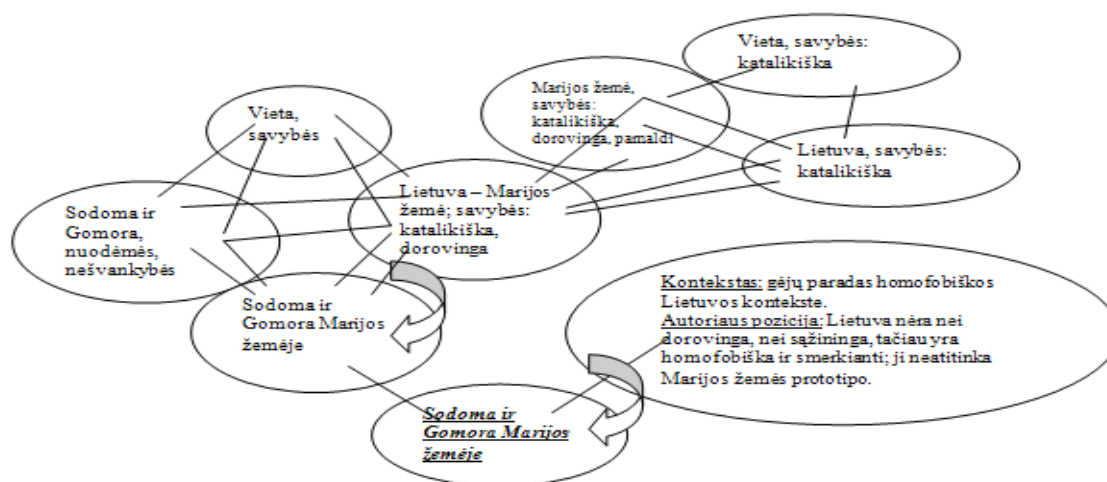
kompresijas, kurios būtinos ironiškai prasmei formuoti. Teigiama, jog ironijos fenomeno analizei pritaikius blendingo mechanizmą galima išanalizuoti jai būdingas blendingo struktūras ir kompresijas (t. y. iki žmogiško lygmens supaprastintas įvykių kompresijas) bei sudaryti išorinių ir vidinių esminių ryšių, kurie būdingi būtent ironijai, sąrašą. Ironijos gebėjimas prisitaikyti blendingo mechanizmą ir išnaudoti dėl jo atsiradusias kompresijas galėtų atsakyti į nuolatinį ironologijos klausimą: „Kodėl mes ironizuojame?“ Kaip pastebi J. E. Grady'us, T. Oakley'us ir S. Coulson (1999), blendingo teorija per išskylančią (*emergent*) struktūrą yra pajėgi paaiškinti su pasakymu susijusį negatyvų vertinimą. Remiantis V. Evans, trokštama inferencija kyla iš nesuderinamumo tarp realybės ir norimos situacijos (Evans, 2006, 429). Tačiau ironijos atvejų neanalizuoja nė vienas mokslininkas. Amerikiečių mokslininkė S. Coulson savo veikale *Semantic Leaps: Frame Shifting and Conceptual Blending in Meaning Construction* (2001) pasiremddama blendingo mechanizmu aptaria humoristinį diskursą ir anekdotus, tačiau ironiją palieka nuošalyje. Tuo tarpu, ironija, kaip ir kitos netiesioginės kalbos formos, gali būti naudinga sudėtingiems komunikaciniams, socialiniams ir kognityviems tikslams, todėl jos mechanizmo, struktūros, ryšių ir kompresijų nustatymas svarbus šiuolaikiniam kognityviosios lingvistikos mokslui. Siekiant įgyvendinti šios tikslus darbe pasitelktas blendingo mechanizmas.

Devintasis disertacijos skyrius, **Ironiškos antraštės, nukreiptos į Lietuvą**, skirtas praktinei lietuviškų ironiškų antraščių analizei pritaikant konceptualiojo blendingo mechanizmą.

Darbe pastebima, kad ironijai išreikšti kalbėtojas išnaudoja keletą skirtingų sričių. Labiausiai konvencionalizuota ironiška nuoroda į Lietuvą yra Lietuvos įvardijimas Marijos žeme. Dėl pasakymo konvencionalumo pati Lietuva antraštėse neminima (blendingo mechanizmo struktūroje tai atitinka implikuotą mentalinę įvesties erdvę). Šis ironiškas pasakymas siejamas su kultūriniu-istoriniu Lietuvos patirtimi. Antroji sritis remiasi metonimišku šalies reprezentavimu per maisto produktą. Konvencionalus ironiškas pasakymas „Bananų respublika“ naudojamas ne tik kaip ironiška nuoroda į Lietuvą, bet ir suponuoja kitas ironiškas antraštes, kur Lietuva įvardijama kaip čeburekų ar kebabų šalis (pvz, „Lietuva – kebabų kraštas“, „Čeburekų šalies perspektyvos“). Trečioji sritis sietina su konceptualiosios metaforos POLITIKA – TAI SPORTAS mąstymo modeliu, kur dėmesys koncentruojamas į neigiamą šalies realiją ją pateikiant

kaip sportinių varžybų tikslą (pvz., „Lietuva – Europos girtavimo vicečempionė“). Ketvirtoji sritis – sąsajos su nerealiu pasauliu, kur Lietuva įvardijama kaip stebuklų šalis arba paralelus pasaulis (pvz., „Stebuklų šalies pasakos. Slibinas ir bernelis“). Čia patys ironiški pasakymai nėra konvencionalizuoti, tačiau mentalinės erdvės „nerealus pasaulis“ elementai, kurie yra verbalizuoti antraštėje, lengvai perkeliama į realios Lietuvos mentalinę įvesties erdvę remiantis bendrosiomis kultūrinėmis žiniomis. Penktoji sritis sietina su istorine Lietuvos patirtimi (pvz., „Litbelo teisėsauga“). Tokie ironiški pasakymai antraštėse tėra pavieniai. Priešingai nei anksčiau minėti atvejai, jie nėra plėtojami nei straipsniuose, nei straipsnių komentaruose. Jie remiasi pamatinėmis skaitytojo žiniomis ir įsitikinimų bendrumu tarp autoriaus ir skaitytojo. Su istorine Lietuvos patirtimi susijusiuose ironiškuose pasakymuose gali būti stipriai išreikštų intertekstualumo elementų. Tokiu atveju skaitytojas ironijos gali ir nesuvokti.

Atlikus tyrimą nustatyta, kad ironiškos antraštės remiasi įvairių tipų blendingo mechanizmu. Visos analizuojamos antraštės veikia kaip sudėtiniai mega blendai. Dvigubos sferos integracinis mechanizmas būdingas be išimties visoms struktūroms kaip galutinis blendingo mechanizmas, apimantis konteksto / autoriaus pozicijos mentalinę įvesties erdvę. Dvigubos sferos integracinės struktūros viduje naudojamos dvigubos sferos, vienos sferos, sudėtinės ir veidrodinės struktūros. Žemiau pateikiamoje schemoje (žr. 2 schemą) matoma integracinė dvigubos sferos struktūra, kuri skirtingose pakopose kaip atskiras įvesties erdves integruoja du veidrodinius blendus.

2 schema

Šiai struktūrai, kaip ir kitų ironiškų pasakymų blendingo struktūroms, būdingi neeksplikuoti elementai, kurie šiame tyrime priskirti implikuotai mentalinei erdvei. Tokios implikuotos mentalinės erdvės pavyzdys galėtų būti Lietuvos mentalinė įvesties erdvė, pavaizduota 2 schemeje.

Ironiškų antraščių naudojamas blendingo mechanizmas įprasmina įvairių esminių ryšių kompresijas. Disertacijoje nustatomos tokios ironiškoms antraštėms būdingos vidinių esminių ryšių kompresijos: laiko, erdvės, reprezentacijos, vaidmens-vertės, analogijos / disanalogijos, visumos–dalies, kauzalumo ir intencionalumo.

Esminis laiko ryšys analizuotose antraštėse siejamas su atsiminimu, istoriniais įvykiais (Litbelo teisėsauga, Gedimino sapnas), pokyčiu (Lietuva – Marijos žemė, „Mažasis būgnininkas“), nerealiu laiku (pasakų šalis), vienalaikiškumu (Kebabų šalis, Čeburekų šalis, Bananų respublika). Blendo įvesties erdvės gali priklausyti skirtingam laikmečiui, bet nepaisant to blendingo mechanizmas sujungia jas į visumą mišrioje erdvėje. Ironiškose antraštėse autorius duoda nuorodą į tam tikrus istorinius ar išgalvotus įvykius bei su jais siejamą vertinamąjį aspektą.

Erdvės (*space*) kompresijos leidžia dvi su skirtingomis fizinėmis erdvėmis susijusias mentalines įvesties erdves sujungti į vieną. Analizuotų antraščių erdvės kompresijos, įprasminamos blendingo mechanizme, skirstomos į dvi kategorijas: kai kompresijos vyksta tarp dviejų realių lokacijų (pvz., Lietuva ir Bananų respublika¹⁴, Lietuva ir Litbelas) ir kai kompresijos vyksta tarp realios fizinės ir įsivaizduojamos lokacijos (pvz., Lietuva ir Stebuklų šalis).

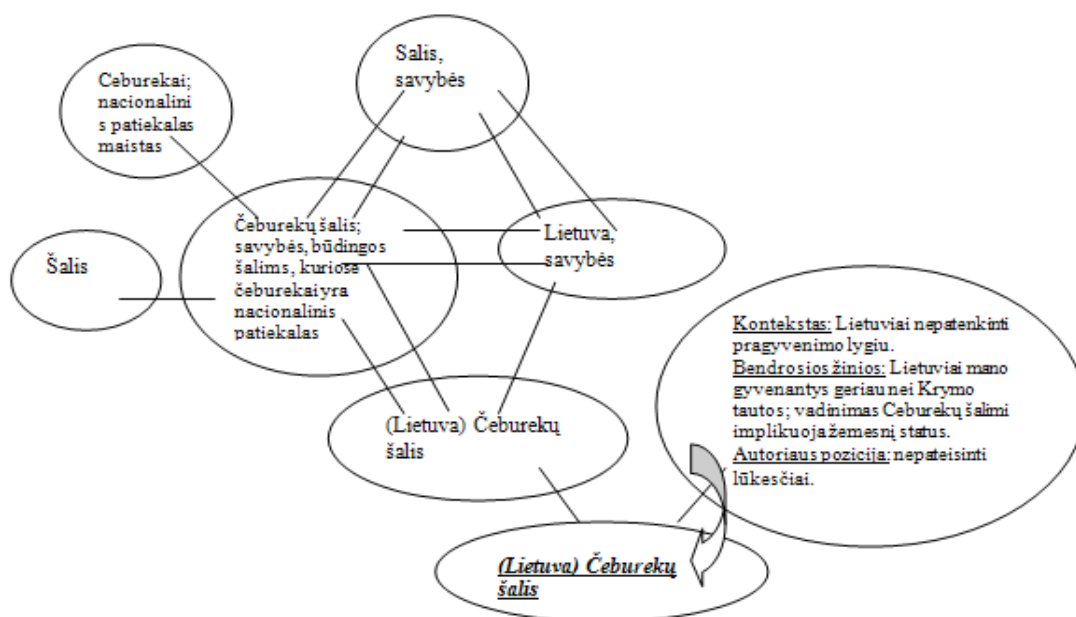
Pokyčio (*change*) kompresijos analizuojamose antraštėse sieja vienos mentalinės įvesties erdvės elementus su kitos mentalinės įvesties erdvės elementais: Litbelas tampa Lietuva, Lietuvos didysis kunigaikštis Gediminas tampa Gediminu Kirkilu, Lietuva tampa paraleliu pasauliu, negatyvūs reiškiniai tampa siektiniais tikslais ir t. t. Esminis pokyčio (*change*) ryšys gali eiti kartu arba atskirai nuo esminio tapatumo (*identity*) ryšio: kalbėdami apie Lietuvą ir apie Marijos žemę turime tą pačią lokaciją su esminiu tapatumo ryšiu, tačiau kalbėdami apie Lietuvos didįjį kunigaikštį Gediminą ir Gediminą Kirkilą galime matyti esminį pokyčio ryšį, bet tarp jų nėra esminio tapatumo

¹⁴ Bananų Respublika, remiantis B. Chapman (2008), tai pejoratyvinis terminas, vartojamas įvardyti mažas šalis, pasižyminčias politiniu nestabilumu, priklausomybe nuo neišvystytos žemdirbystės ir korumpuota valdžia. „Bananų respublika“ neturi fiksuotos referencijos ir čia vartojama kaip vertinamąjį požiūrį išreiškianti frazė.

ryšio. Dėl kompresijų, kurias nulemia blendingo mechanizmas, išorinis pokyčio / tapatumo ryšys pereina į vidinį unikalumo (*uniqueness*) ryšį „žmogiško supratimo lygmeniu“, dėl kurio daugialypė struktūra suvokiama kaip darni visuma.

Vaidmens–vertės (*role–value*) kompresijos labiausiai išreikštos tose antraštėse, kur ironija remiasi politiniame diskurse konvencionalizuotomis metaforomis (lyderio vaidmenį atlieka vaidina Lietuva, sportininkų – Europos šalys ir t. t.). Elementai čia nėra vaidmenys ar vertės patys savaime, bet tik tada, kai yra susiejami vieni su kitais. Ironijoje vaidmens–vertės kompresijos išsiskiria ir tuo, kad iš vienos mentalinės įvesties erdvės tam tikros su verte siejamos savybės yra perkeliamos kitoje mentalinėje įvesties erdvėje esantiems vertės elementams.

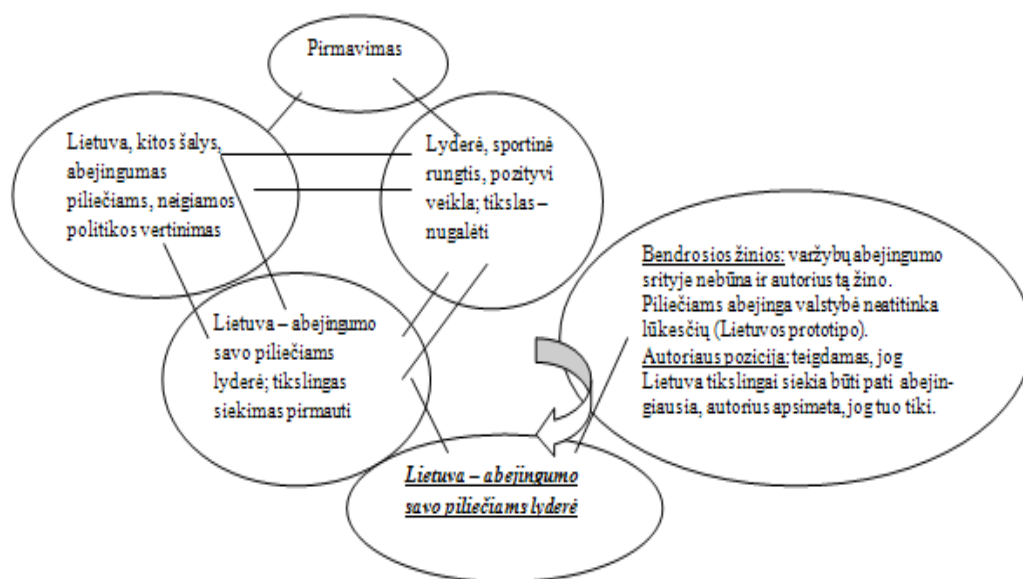
Ironiškos antraštės, nukreiptos į Lietuvos vardą, kuriamos pasitelkus metonimiją ir metaforą. Metonimija vartojama, kai siekiant ironiško efekto parenkamas mažą svarbą turintis gyvenimo aspektas, per kurį įvardijama visa šalis; čia pasinaudojama metonimija siekdama atlikti menkinamąją funkciją, pvz., visa šalis implikuotai įvardijama paminint kebabus arba čeburekus. 3 schemeje matoma metoniminiam ironijos blendui būdinga integracinė struktūra, kai dvigubos sferos mechanizmas integruoja mentalinę konteksto įvesties erdvę ir atskirą veidrodinio tipo blendą (kuris savo ruožtu integruoja dar ir sudėtinę struktūrą).

3 schema

Visoje antraštės integracinėje struktūroje dominuoja išorinis esminis dalies–visumos ryšys, kuris mišrioje erdvėje kompresijos būdu tampa vidiniu esminiu unikalumo ryšiu.

Ironija savaip išnaudoja ir metaforas, kurios yra konvencionalizuotos politiniame diskurse apskritai. Į Lietuvą nukreiptose ironiškose antraštėse atliekant tyrimą užfiksuotos metaforos, paremtos tokių konceptualiųjų metaforų modeliu: POLITIKA – TAI SPORTAS, POLITIKA – TAI KARAS ir POLITIKA – TAI PASAKA. Ironija, kurios integracinė sistema siejasi su lingvistinių metaforų integraciniu modeliu, skirtingose įvesties erdvėse (kurios pagal konvencionaliųjų metaforų tradiciją įvardijamos *šaltinio* ir *tikslo* erdvių terminais) turi elementus, kurių konfliktas sukuria ironišką minties poslinkį. Toks konfliktas pavaizduotas žemiau pateikiamoje antraštės „Lietuva – abejingumo savo piliečiams lyderė“ schemoje tarp teigiamą konotaciją turinčių sportinių varžybų ir tikslo nugalėti ir tarp abejingumo piliečiams, t. y. neigiamą konotaciją turinčio reiškinio, ir nepageidaujamo pirmavimo (žr. 4 schemą).

4 schema

4 schemoje matoma vienos erdvės integracinė struktūra atitinka tipišką ironiško pasakymo integracinę struktūrą, kurios mentalinės įvesties erdvės siejasi su metaforų šaltinio ir tikslo domenais.

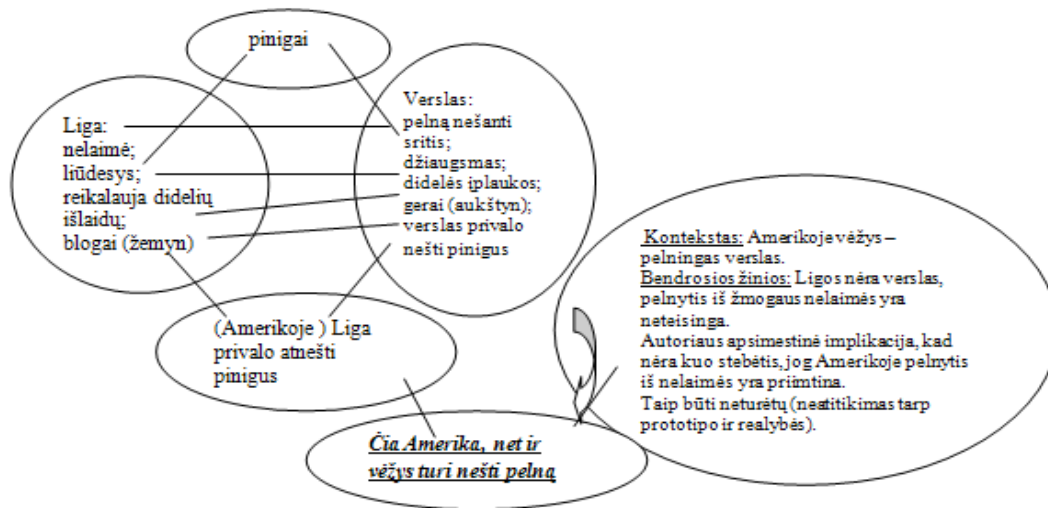
Atlikus tyrimą nustatyta, kad ironiškų pasakymų konvencionalumas ironiškose į Lietuvą nukreiptose antraštėse turi dvi pakopas. Pirmą, kai paties pasakymo ironiška prasmė yra tapusi konvencionalizuota ir laikytina iškilia (pvz., Marijos žemė),

antra, kai konvencionalizuotas yra tam tikras freimas; šis tipas sietinas su konceptualiosiomis metaforomis politiniame diskurse. Ironiško pasakymo konvencionalumą parodo ir implikuotos mentalinės erdvės „Lietuva“ vartojimas neįvardijant šalies eksplikuotai.

Tyrimas parodė, kad ironiškų antraščių sukūrimo ir suvokimo mechanizmui didelę reikšmę turi kontekstas bei bendrosios žinios, kadangi didžiajai ironiškų antraščių daliai būdingas intertekstualumas, kuris kartais gali tapti barjeru stengiantis suvokti antraštę („Mažojo būgnininko“ pavyzdys). Intertekstualumas antraštėse suponuoja ironijos bendruomenių kūrimo funkciją. Be šios funkcijos ironija, nukreiptose į Lietuvą antraštėse, taip pat atlieka korekcinę, neigiamo vertinimo ir kompaktiškumo funkcijas.

Dešimtas disertacijos skyrius, **Ironiškos antraštės, nukreiptos į Ameriką**, skirtas praktinei amerikietišκών ironiškų antraščių analizei pritaikant konceptualiojo blendingo mechanizmą.

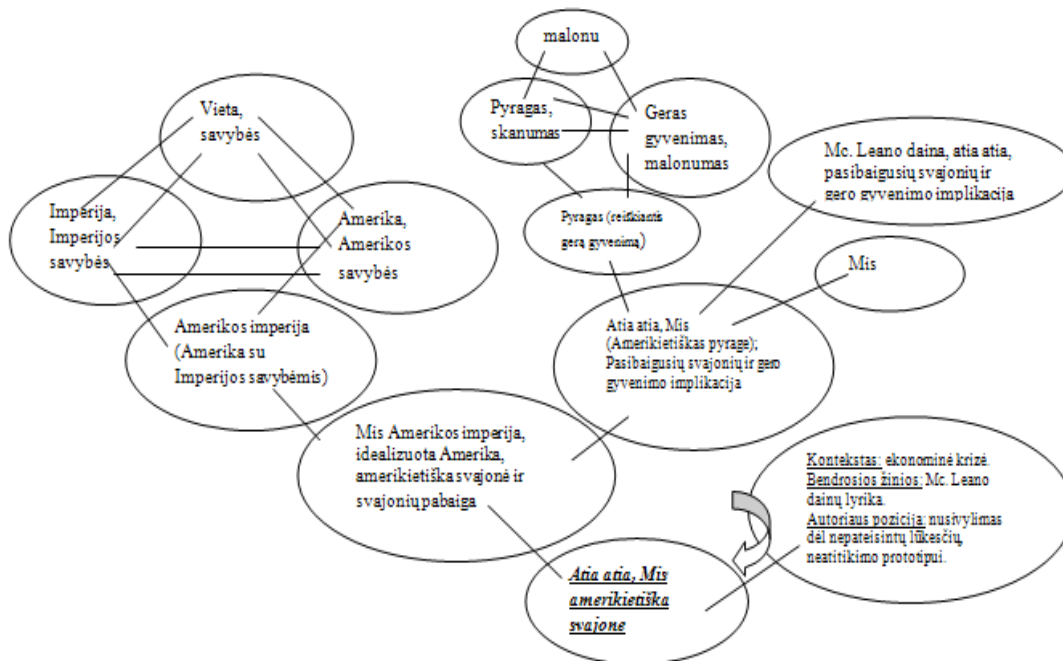
Ironiškose į Ameriką kaip visumą nukreiptose antraštėse ironija taip pat įprasminama taikant blindingo mechanizmą. Jei pagal S. Coulson teoriją (*Frame shifting*) humoras sietinas su elementų perkėlimu į kitą freimą, tai šiame darbe pagal blindingo schemas išryškėja, kad ne elementų perkėlimas, o būtent freimų ar elementų sandūra / konfliktas sukelia ironiją. Ironijos mechanizmas daugeliu atvejų yra daugialypė sudėtinga struktūra, į kurios sudėtį įeinančios mentalinės įvesties erdvės yra atskiros mišrios erdvės. Galutinė integracijos pakopa vykdoma naudojant dvigubos sferos (paskutinėje pakopoje integruojant konteksto / autoriaus pozicijos mentalinę įvesties erdvę) struktūrą, kuri ir lemia ironišką prasmės poslinkį. Vidinėje struktūroje dažna veidrodinė (būdinga su Amerika kaip nacija siejamose antraštėse) integracija. Tačiau dominuojančia galima laikyti vienos sferos integracinę struktūrą, būdingą antraštėms, kuriose išreiškiant ironiją naudojamos metaforomis. Tipinis tokios struktūros pavyzdys galėtų būti ironiška „This is America, Even Cancer should Make Profit“ antraštė, kurios integracinis mechanizmas pateikiamas 5 schemoje.

5 schema

Schemoje matoma mentalinė Verslo įvesties erdvė veikia kaip šaltinio domenai (*source domain*) ir suteikia organizuojantįjį freimą visai integracinei struktūrai.

Kitos disertacijoje tirtos antraštės turi vidinę sudėtinę integracinę struktūrą, neturinčią mentalinės bendrosios erdvės. Tokia sudėtinė integracinė struktūra ypač būdinga stipriai intertekstualiems ironiškiems pasakymams, kurie pavaizduoti žemiau pateikiama antraštės „Bye bye Ms American Empire“ schema (žr. 6 schemą).

6 schema

Schemoje matoma, kad į integracinę struktūrą įeina net du atskirti sudėtiniai blendai (tai „bye bye Ms American Empire“ blendas ir į jo sudėtį atskira mentalinė erdvė įeinantis „bye bye Ms (American pie)“ blendas, turintis implikuotas mentalines erdves).

Kaip jau minėta, implikuotomis erdvėmis šioje disertacijoje įvardyti ironiškų pasakymų blendingo struktūroms būdingi neeksplikuoti elementai / erdvės, kurie yra numanomi ir įtraukiami į integracinę struktūrą. 6 schemeje tai galėtų būti iliustruojama per mentalinę „pyrago“ erdvę. Šiame tyrime išskiriamos ir implikuotos mentalinės erdvės (pvz., JAV mentalinė erdvė antraštėje „Fast Food Nation“), ir implikuoti mentalinių erdvių elementai (pvz., drauge su JAV rungtynėse dalyvaujantys kiti „sportininkai“ antraštėje „Amerika laimi auksą ginklavimosi olimpiadoje“).

Vienos sferos arba veidrodinės integracinės struktūras naudojančių ironiškų antraščių mišrios erdvės dažniausiai sudarytos iš dviejų mentalinių įvesties erdvių, kurių viena yra Amerika arba inkorporuoja Ameriką kaip atskirą elementą. Ši mentalinė įvesties erdvė blendingo mechanizmo struktūroje pateikiama eksplikuotai (pvz., antraštės „This is America, Even Cancer Should Make a Profit“ struktūros atveju) arba implikuojama pasikliaujant ironiško pasakymo konvencionalumu (pvz., antraštės „Fast Food nation“ struktūros atveju).

Antroji mentalinė tokio blendo įvesties erdvė vienos sferos struktūros atveju dažniausiai atitinka metaforoms būdingą šaltinio domeną (*source domain*), o veidrodinės integracinės struktūros atveju pati yra atskiras blendas, dažniausiai turintis sudėtinę integracinę struktūrą. Sudėtinė struktūra būdinga tais atvejais, kai į mentalinę erdvę įeina tarpusavyje nesusijusių sričių elementai, kaip kad 6 schemeje pateiktoje integracinėje struktūroje „bye bye Ms (American pie)“ atveju.

Ironijai išreikšti ironologai per blendingo mechanizmą naudoja keletą skirtingų įvesties sričių. Labiausiai konvencionalizuotos ironiškos nuorodos į JAV sietinos su sporto metafora (pvz., „We are Number 1“) ir svajonių tema (pvz., „Goodbye Dreamland America“). Pasakymų konvencionalumą rodo ir tai, kad kai kuriose antraštėse pati Amerika neminima (o blendingo mechanizmo struktūroje įvedama kaip implikuota mentalinė įvesties erdvė). Ironiško Amerikos įvardijimo konvencionalumas per konceptualiosios sporto metaforos mąstymo modelį sietinas ir su politinio diskurso tradicija apskritai, ir su Amerikos kaip pirmaujančios šalies įvaizdžiu. Antroji ironiškų antraščių grupė siejama su svajonių tema, kuri sietina su istorine šalies patirtimi ir visos šalies mastu puoselėjamomis aspiracijomis, o ironija siejama su aspiracijų žlugimu. Mentalinė Amerikos svajonių erdvė ironijoje išnaudojama ir kaip atskira įvesties erdvė, ir kaip sudedamasis didesnės struktūros elementas, kuris sudėtingesnėse struktūrose gali

būti implikuojamas. Trečioji grupė – Imperijos įvesties erdvė, kuri sudaro bendrą mišrią erdvę su neigiamą vertinimą turinčiais elementais (iliuzijos, nepadorumas). Ketvirtoji ironiškų antraščių grupė siejama su socialinėmis / visuomeninėmis problemomis. Amerika įvardijama kaip tam tikros socialinės negerovės nacija. Tokio pobūdžio antraščių grupė sudaro ypač didelę ironiškų antraščių dalį ir yra orientuota į korekcinę funkciją. Kitų sričių mentalinių įvesties erdvių panaudojimas laikytinas atsitiktiniu.

Ironiškose antraštėse veikiantis blendingo mechanizmas leidžia atsirasti įvairių esminių ryšių kompresijoms. Analizuotose antraštėse būdingos vidinių esminių ryšių kompresijos: laiko, erdvės, reprezentacijos, analogijos / disanalogijos, dalies–visumos, kauzalumo, tapatumo ir intencionalumo. Esminis laiko ryšys gali būti siejamas su atsiminimu, istoriniais įvykiais (pvz., „American dream“, „American Pie“), pokyčiu (pvz., „Downsize nation“) ir vienalaikiškumu (pvz., „that other America“). Ironiškose antraštėse autorius užsimena apie tam tikrus istorinius, kultūrinius ir vertinamuosius aspektus. Visus juos eksplikuoti antraštėje būtų per sunku, kadangi jie užimtų labai daug vietos, todėl antraštėje ironija išnaudoja dėl blindingo mechanizmo atsirandančias kompresijas.

Erdvės kompresijos leidžia dvi su skirtingomis fizinėmis erdvėmis susijusias mentalines įvesties erdves sujungti į vieną. Analizuotų antraščių erdvės kompresijos gali būti apibūdinamos kaip kompresijos tarp dviejų lokacijų, neskiriamų laiko erdvės, tačiau kurių viena yra įsivaizduotina (pvz., Amerika ir svajonių šalis, Amerika ir iliuzijų imperija).

Pokyčio kompresijos sieja vienos mentalinės įvesties erdvės elementus su kitos mentalinės įvesties erdvės elementais: „Superpower“ tampa dabartine Amerika, Amerika tampa „Lover“, amerikietiška svajonė išnyksta, miškas tampa tualetiniu popieriumi ir t. t. Esminis pokyčio ryšys gali eiti kartu arba atskirai nuo esminio tapatumo ryšio: kalbėdami apie Ameriką kaip apie Superjėgą ar Imperiją, omenyje turime tą pačią lokaciją su esminiu tapatumo ryšiu, tačiau kalbėdami apie kitus mentalinių įvesties erdvių elementus (pvz., tualetinį popierių ir mišką) galime matyti esminį pokyčio ryšį, bet tarp jų nėra esminio tapatumo ryšio. Dėl kompresijų, kurias nulemia blindingo mechanizmas, išorinis pokyčio / tapatumo ryšys pereina į vidinį unikalumo ryšį „žmogiško supratimo lygmeniu“, dėl kurio daugialypė struktūra suvokiama kaip darni visuma.

Vaidmens–vertės kompresijos labiausiai išreikštos tose antraštėse, kur ironija remiasi metaforomis (lyderio vaidmenį atlieka vaidina Amerika, sportininkų – kitos šalys ir t. t.). Elementai čia nėra vaidmenys ar vertės patys savaime, bet tik tada, kai jie yra susiejami vieni su kitais. Išorinis esminis vaidmens–vertės ryšys atliekant kompresiją tampa vidiniu esminiu unikalumo ryšiu, tačiau nors mentalinėje mišrioje erdvėje mes matome visumą, tai mums netrukdo matyti dviejų įvesties erdvių kaip atskirų elementų. Ironijoje vaidmens–vertės kompresijos išsiskiria ir tuo, kad iš vienos mentalinės įvesties erdvės tam tikros su verte siejamos savybės yra įtraukiamos į mentalinės įvesties erdvės vertės elementus.

Ryšiai tarp mentalinių įvesties erdvių ir mentalinės mišrios erdvės yra dinamiški ir nuolat palaikomi. Jie daro įtaką antraštės ironijos ekonomijai ir leidžia sudėtingus dalykus perteikti per „žmogiško supratimo lygmenį“. Tai tampa įmanoma pasitelkus esminių ryšių kompresiją.

Atlikus tyrimą išryškėja, kad ironiškoms lietuviškoms antraštėms būdinga metoniminė raiška, o ironiškoms antraštėms, nukreiptoms į Ameriką, būdinga metaforinė raiška. Ironija savaip išnaudoja metaforas, kurios yra konvencionalizuotos politiniame diskurse apskritai. Į Ameriką nukreiptose ironiškose antraštėse tyrimo metu užfiksuotos lingvistinės metaforos, kurios rėmėsi tokiomis konceptualiosiomis metaforomis: POLITIKA – TAI JĖGA, POLITIKA – TAI SPORTAS ir POLITIKA – TAI VERSLAS. Ironija, sukurta pasitelkus metaforą, skirtingose įvesties erdvėse turi kardinaliai prieštarigus elementus, kurie duoda užuominą į ironiją. Freimų formavimui įtakos turi ir orientacinės metaforos: *up* yra *gerai*, *down* yra *blogai*.

Tyrimo metu pastebėta, kad ironija, nukreipta į Ameriką, išsiskiria socialinės korekcinės funkcijos dominavimu. Didžioji dalis ironiškų antraščių nukreiptos ne tik į ironišką šalies vertinimą, bet ir į konkretų socialinį aspektą (greičio viršijimas, skolos, materializmas ir kt.), kurį derėtų keisti. Taip pat daugelyje antraščių implikuotai kritikuojama konsjumerizmo kultūra („The culture of greed, America’s love affair with toilet paper“, „American dream“ ir t. t.). Bendruomenės kūrimo funkcija šiose antraštėse matoma dviem aspektais. Pirmiausia kaip pritarimas autoriui, bendraminčių subūrimas. Taip pat kaip šmaikštumo ir proto žaidimas tarp „išrinktųjų“, kadangi daugelis antraščių ironijoje, nukreiptoje į Ameriką, yra intertekstualios. Intertekstualumo elementai galėjo būti suprantami ne kiekvienam skaitytojui.

Disertacijoje daroma išvada, kad ironiškų pasakymų konvencionalumas ironiškose į Ameriką nukreiptose antraštėse yra trijų tipų. Pirma, kai ironija remiasi politiniame diskurse konvencionalizuotomis metaforomis; antra (su tam tikromis išlygomis), kai paties pasakymo ironiška prasmė iš dalies laikytina pagrindine („American dream“ atvejis); ir trečia, kai pats įvardijimas kalbant apie šalį yra konvencionalus (pvz., Imperija, Nacija, Superjėga), tačiau be konteksto neturi ironiškos prasmės (antraštėse tokie pasakymai žvalgomojo tyrimo metu buvo susiejami su Amerika, tačiau pats žodis / frazė, paimtas atskirai, neturėjo ironiškos prasmės). Konvencionalumas sietinas ir su implikuotos mentalinės erdvės „Amerika“ vartojimu neįvardijant šalies eksplikuotai. Taigi didelę reikšmę turi kontekstas ir bendrosios žinios.

IŠVADOS

1. Ironija – tai sudėtinga mentalinė operacija, kuri taiko konceptualiojo blendingo mechanizmą. Ironijoje dominuoja dvigubos sferos integracinė struktūra, kuri apima konfliktuojančias mentalines erdves.

2. Ir lietuviškos, ir amerikietiškos ironijos pasižymi sudėtingais *megablendingo* mechanizmais, į kurie integruoja mentalines erdves, atliekančias savarankiškų blendų funkcijas. Ir lietuviškuose, ir amerikietiškuose ironijos kūrimo mechanizmuose dvigubos sferos integracinė struktūra įtraukia antraštės tekstą atitinkančią mentalinę mišrią erdvę ir konteksto / bendrųjų žinių / autoriaus pozicijos įvestį.

3. Ir lietuviškose, ir amerikietiškosiose struktūrose ironiškų antraščių blindingo mechanizmuose vienu skiriamųjų bruožų gali būti laikomas implikuotų mentalinių erdvių integravimas

4. Dvigubos sferos integracinės struktūros mentalinės erdvės visada konfliktuoja, o jų konfliktas sprendžiamas sujungiant konfliktuojančius elementus į bendrą mišrią mentalinę erdvę.

5. Lietuviškų ironiškų antraščių mechanizmuose kaip dominuojantis integracinis tipas nustatytas veidrodinis mechanizmas, turintis tą patį organizuojantįjį freimą. Į veidrodinio mechanizmo struktūras integruojami atskiri blendai. Amerikietiškosiose ironiškose antraštėse integracinės struktūros yra įvairesnės ir dažnai sudėtingesnės, turinčios daugiau pakopų ir mentalinių erdvių. Amerikietiškosiose antraštėse blindingo mechanizmo struktūros rodo, jog ironiškos prasmės sukūrimas gali būti keleto susidūrimų skirtingose struktūros vietose rezultatas. Lietuviškai ironijai tai nebūdinga.

6. Į Lietuvą nukreiptose autoironiškose antraštėse išsiskiria ironija, kuriai būdingos mentalinės įvesties erdvės, turinčios metonimišką (per maistą) nuorodą į kitas įvesties erdves per metonimiją kaip mąstymo mechanizmą (kebabų, čeburekų, bananų kraštas). Tai gali būti sietina su J. E. Twarko įvardijama savęs ironizavimo funkcija siekiant identifikuoti savo statusą bei savęs nuvertinimo tendenciją. Pažymėtina ir tai, kad į ironijos struktūrą metonimiškai įtrauktos įvesties erdvės, atspindinčios tam tikras šalis, kurios laikytinos kaip turinčios žemesnį statusą nei Lietuva, todėl Lietuvos sulyginimas su šiomis šalimis naudojamas kritikuoti Lietuvą. Tuo tarpu autoironija, nukreipta į Ameriką, neturi nė vienos lyginamosios nuorodos į kitas šalis. Priešingai nei

lietuviškose ironiškose antraštėse, amerikietiškoje ironijoje metoniminė raiška nedominuoja.

7. Ir į Lietuvą, ir į Ameriką nukreiptose autoironijose kaip struktūrą įprasminantis veiksnys ir kaip raiškos priemonė pasitelkiamos metaforos. Abiejų šalių ironijai būdingos kalbinės metaforos, besiremiančios konceptualiosios metaforos POLITIKA – TAI SPORTAS modeliu (pabrėžiama intencionalumo kompresija). Lietuvos žiniatinklio antraštėse pavieniais atvejais buvo naudojamos konceptualiosios metaforos POLITIKA – TAI PASAKA modeliu, kuris amerikietiškomis antraštėms nebūdingas. Amerikos žiniatinklyje ironija naudoja platesnį spektrą ir daugiau metaforų. Be metaforų, pagrįstų konceptualiaja POLITIKA – TAI SPORTAS metafora, naudojami POLITIKA – TAI JĖGA ir POLITIKA – TAI VERSLAS modeliai. Kalbinės metaforos amerikietiškoje antraštėje įtraukiamos į sudėtingesnes struktūras, kurių viduje gali būti ir daugiau metaforų. Amerikietiškoje autoironiškose antraštėse metaforos yra ne tik atskiri freimai, bet ir sudedamieji elementai. Sudedamieji freimų elementai gali būti organizuojami pagal orientacinių metaforų modelį, kuris lietuviškose autoironiškose antraštėse beveik neatsiskleidžia. Metaforų (besiremiančių konceptualiųjų metaforų mąstymo modeliu) naudojimas ironiškose antraštėse leidžia suvokti ironiją neturint konteksto.

8. Blendingo mechanizmas padeda ironijai ekonomiškai išnaudoti įvairias kompresijas. Viena svarbiausių lietuviškų ironiškų antraščių kompresijų yra panašumas, pereinantis į unikalumą, naudojamas Lietuvos statusui identifikuoti. Viena svarbiausių kompresijų amerikietiškoje ironiškų antraščių – intencionalumas, dėl kurio neigiami politiniai sprendimai pateikiami kaip tikslingi. Intencionalumo kompresija būdinga ir keletui lietuviškų autoironiškų antraščių.

9. Lietuviškose antraštėse ironiška nuoroda į Lietuvą kaip „Marijos žemę“ laikytina pagrindine ir konvencionalizuota. Amerikoje taip stipriai konvencionalizuoto ironiško pasakymo su nuoroda į Ameriką nėra. Iš dalies konvencionalizuota ir pagrindine galima laikyti pasakymo „American dream“ (kuris plačiai vartojama ir ironiškai, ir tiesiogiai) ironišką prasmę.

10. Taigi lietuviška ir amerikietiška autoironija, nukreipta į savą šalį, remiasi įvairiais mąstymo procesais, kurie atsispindi blendingo mechanizme. Tokią įvairovę galima paaiškinti skirtingomis sociokultūrinėmis ir istorinėmis situacijomis, kurios lemia bendras ironijos akto dalyvių žinias.

IRONY WITHIN THE SCOPE OF CONCEPTUAL BLENDING IN LITHUANIAN AND AMERICAN ON-LINE NEWS HEADLINES: A COMPARATIVE ANALYSIS

Summary

In communication people typically try to convey not only the facts, but also their opinions, evaluative attitudes and implications. One of the conventional means involved in reaching this aim is the use of irony. Irony, which is ubiquitous in the postmodern world, is a device for acknowledging the gap between what has been said and what is implied. As an object of study it has been in the centre of attention not only as a technique commonly employed in both everyday language and the mass media, but also as one of the central objects in scholarly research. The scholarly investigation of irony has a very long history and a very broad base. Many modern researchers have been exploring the ways ironic speech conveys meaning. Over the last decades, dozens of experiments and many theoretical studies have emerged in an attempt to define the nature of the phenomenon itself, its structure, processing, social functions and many other aspects.

Most theories supplement, overlap, or contradict one another in a number of points: what is considered verbal irony, what is the correlation between the implied and the explicit level of irony, what it is made of, how it is processed and marked, and why it is used. More recently, a new approach to irony has been enabled by cognitive linguistics, one of the modern branches in philology. While cognitive linguistic approaches to language were initially based on philosophical thinking about the mind, more recent work emphasises the importance of convergent evidence from a broad empirical and methodological base. In the first decade of the 21st century, cognitive linguistics represents one of the most exciting and innovative interdisciplinary approaches for the study of the complex relationship between language and mind. One of the newest developments in cognitive linguistics is the emergence of the theory of conceptual blending, which suggests that a new perspective can be taken on irony. The theory of conceptual blending was developed by Turner and Fauconnier in 2002. In this

dissertation conceptual blending is applied to the analysis of the mechanism of irony in news headlines.

The aim of the dissertation

To determine cross-cultural similarities and differences in the structure, processing and functioning of irony in American and Lithuanian news headlines by exploring the integration mechanisms and their constituent parts within the framework of conceptual blending. On the basis of data collected from Lithuanian and American news websites, the thesis explores the types of integration models, frames, vital relations, functions and conventionalization that create irony.

In accordance with the main aim **the objectives** of the dissertation are as follows:

- to identify changes in the perception of the phenomenon of irony throughout history and to consolidate the ideas related to the definition of irony by providing a working definition of irony,
- to explore the social/pragmatic functions of irony,
- to compose a list of possible indicators of irony,
- to review the means of expression of irony,
- to give an overview of theories approaching the mechanism of irony,
- to introduce the mechanism of conceptual blending as a cognitive tool for irony analysis, capable of unifying the linguistic approaches to irony,
- to examine empirically the practical viability of the application of the conceptual blending framework to the analysis of irony; and while performing a contrastive analysis, to make an attempt at characterizing common and specific features of Lithuanian and American irony in news headlines.

Data sources

The materials of the study consist of the headlines of political news articles retrieved from the online archives of the two following websites: (1) www.delfi.lt and (2) www.alternet.com. The selective criterion of the headlines was the feature of irony directed at the country as a whole (i.e. Lithuania and the United States).

The headlines cover the time span from 2002 to 2009. A total of 60 ironic headlines was chosen for analysis.

Methods of analysis

Multiple methods of analysis have been applied to the collected material: qualitative, quantitative, general descriptive and analytical. The validity of the collected material (ironic headlines) as ironic was tested by a pilot research project carried out at Vilnius University Kaunas Faculty for Humanities. The pilot survey was undertaken using a specially designed three-part questionnaire which asked the respondents (10 students and 10 lecturers at VUKHF) to identify the ironic headlines, give reasons for the decision and identify the referent of some ironies.

The quantitative analysis included counting the results of the questionnaire and identifying the frequency of certain ironies, implied mental spaces, specific frames, and functions.

A combination of descriptive, analytical and contrastive analysis was used for the representation of the theoretical background and for the explication of empirical data.

Theoretical background

The theoretical approach to the object of the dissertation is based on the works on irony and blending by many contemporary linguists. For irony : Booth (1974, 1975), Muecke (1969, 1970, 1973, 1978, 1980), Hutcheon (1992, 1996, 1998, 2000), Knox (1961, 1972, 1974, 1989), Sperber and Willson (1981, 1986, 1990, 1993, 1998, 2002, 2004), Barbe (1995), Kreuz (2000), Dews and Winner (1995, 1997, 1999), Grice (1975, 1978, 1989), Clark and Gerrig (1984), Gibbs(1986, 2000), Stewart(1989), Kothoff (1996, 1997, 2000, 2003), Attardo (1994, 1996, 2000, 2001, 2002, 2007), Giora (1995, 1998, 1999, 2000, 2001), Utsumi (1999, 2000, 2003, 2004, 2007), and many more. For blending and cognitive linguistics in general: Turner Turnerio (2002, 2004, 2006), Fauconnier (1985, 1997, 2002), Coulson (1999, 2001, 2002), Colston (1997, 2002), Lassan(1995), and Cibulskienė(2006).

Scientific novelty and value of the research

The novelty and value of the dissertation lies in the choice of the theoretical approach and the material for the research. The research carried out contributes to cross-cultural studies in cognitive linguistics, discourse analysis and social sciences.

The conceptual blending approach to irony developed in this dissertation is unique and has rarely been previously applied to irony in linguistic studies¹⁵. In this thesis, the theoretical assumptions proposed by the cognitive model of conceptual blending have been applied to the practical study of irony in Lithuanian and American news website headlines, proving that the theory of blending is able to account for the mechanism of irony processing, and does not conflict with the majority of the other theories of irony processing. For cognitive linguistics, this study enlarges the empirical data for the mechanisms and structures of irony. The research provides new insights into the compressions, functions, and topology of irony in Lithuanian and American discourse. The findings might lead to further investigation of irony in the framework of conceptual blending, or might be applied in teaching cognitive linguistics to university students.

In Lithuania, contrastive linguistic studies of irony have not been carried out either. Therefore, the empirical findings are of practical value for cultural studies. They could be applied in teaching university students about the peculiarities of public discourse in the means of electronic mass communication in the USA and Lithuania. The collected data can also be used as subsidiary material in teaching irony patterns and indices recurring in American and Lithuanian news headlines or political discourse in general. The present work is the first attempt to perform a concise contrastive analysis of irony in Lithuanian and American news headlines from the perspective of cognitive linguistics, or more specifically by applying the theory of conceptual blending.

This dissertation can be regarded as a step forward in formulating more detailed theories of irony as a linguistic, cognitive and social phenomenon.

The hypotheses of the thesis

1. The integration mechanism of conceptual blending is able to encompass the analysis of irony without contradicting other theories of irony processing

¹⁵ Turner and Fauconnier (2000) only mention that the mechanism of conceptual blending is applicable to irony. Coulson (2000) modifies blending theory to apply it to jokes, but does not approach irony specifically.

2. Since humans conceptualize events and situations in a similar manner, the integration mechanisms of Lithuanian and American ironies should have similarities; on the other hand, as Lithuania and the USA are communities of different social and cultural experiences, their ironies should have some differentiating features.
3. The integration mechanism of irony should correlate with the means of expression at the explicit level of the utterance.
4. The integration network always integrates the implicit background knowledge, the author's position, the context and the element of pretense.
5. The compressions of vital relations in ironic integration networks are related to the functions performed by irony.
6. Some ironies in news headlines are more conventionalized than others.

The structure of the dissertation

The present dissertation consists of introductory remarks, a theoretical framework (Parts 1-8), empirical research (Parts 9-10), conclusions and references.

Part 1, *The Peculiarities of Irony in Headlines of the Mass Media*, gives a general overview of irony in printed media in the era of the postmodern, drawing parallels between conventional newspapers and the modern daily news websites on the basis of their specific features.

The origin of the systematic and concise analysis of the mass media is associated with the name of an outstanding American communications theorist, Lasswell, who was ranked among the most creative innovators in the social sciences in the 20th century. The input of other scholars into the research on mass communication is also of great volume and diversity. The outstanding authorities of the field are Fairclough (1995), Bell (1991), Chang (1998), Van Dijk (1988), Reah (2002), Bakhtin (1986), Li (2009), Lukanina (2006), Kushneruk (2007) and others.

In recent years a pioneering Lithuanian study in this field was provided by Marcinkevičienė (2008); however, the focus is on printed media exceptionally, and the Internet publications are left aside. A separate study devoted to the publicistic style was carried out by Bitinienė (2007), and the rhetoric of publicistics was analyzed by Koženiauskienė (2001). Marcinkevičienė (2008) claims that the genre of publicistics,

along with its informative function, operates as the means “to explain, give assessment, interpret, and present the described events in a creative, subjective, witty, and evaluative aspect” (2008, p.93). The functions of the internet news websites and, more specifically headlines, could be described analogically. The significance of headlines has been emphasized by a number of researchers: Bell (1991) claims that headlines are equal to the texts themselves, Marcinkevičienė (2008) calls headlines the highest level of hyper-text, while Koženiauskienė (2009) argues that headlines function as a separate piece of rhetoric, and Bitinienė (2006) writes that headlines encode the deepest meaning of the text.

The dissertation focuses on headlines that are auto-ironic. Under the concept of auto-irony the aspect of national representation is taken into consideration. The issue of national representation in French and Australian news headlines was addressed by Develotte and Rechniewski (2001).¹⁶ The scholars used the term of “national representation” for the system of knowledge that includes knowledge of nation and nationality: “the concept can also be used to address other nations, but may be used for the representation of one’s own nation, people and country” (2001, p.7). It is noted in their work that “the representation of other nations can be used to define one’s own nationality and identity” (2001, p.7). In this dissertation the attention is focused on a single aspect of national representation—that is, on irony.

In the dissertation the mode of irony is associated with the epoch of postmodernism¹⁷. This approach is based on plentiful scientific work. In his speculations about postmodernism, Hassan (1987) names irony as one of its essential features and argues that it is used for the sake of the expression of diversity, contingency and playfulness. American theorist Jameson (1996) focuses on the specific irony and intertextuality of this epoch and characterizes postmodernism by applying to it the

¹⁶ Here, the social representations of Moscovici (1973) are taken as a methodological basis.

¹⁷ The period and the concept of “postmodernism” has caused debates among scholars. A number of scientists believe that the epoch of postmodernism has already expired; however, the majority of sources define postmodernism as a period that started in the 20th century (World War I) and has lasted up to the present day. A detailed study on postmodernism is provided by Malp in “The Postmodern” (2005); however, despite a thorough analysis of the phenomenon, the period of postmodernism is not defined. Russian scholars refer to postmodernism as a product of western culture; they acknowledge its central position in philosophy but raise the question of whether a postmodern publicistic writing exists (B.B. Хорольский). Postmodernism has been excessively discussed by Baudrillard (1998), Bertens (1995), Connor (1997), Harvey (1990), Heartney (2001), Lyon (1999), Stuart (2002), and other scholars.

concept of pastiche¹⁸. Irony as a phenomenon playing an important role in the mass media of postmodernism was addressed in the works of Hutcheon (2003), Lutzker (1999), Lassan (1995), and other scholars.

Part 2, *An Overview of the Development of the Concept of Irony*, gives a survey of the development of different approaches to irony from ancient times to the 20th century. The term irony is argued to have its roots in the Greek comic character Eiron and is associated with the works of Aristophanes and Plato, the character of Socrates¹⁹, the theoretic underpinnings of Aristotle, Cicero, and Quintilian. Most frequently when the reference to the origin of irony is given, the name of Socrates (Plato's "Dialogues") and his method (to destroy the arguments of the opponents by leading them into absurd reasoning) are in focus. Using irony as his tool, Socrates managed to distance himself from the very situation which, according to Colebrook (2006), despite certain differences is typical of postmodern irony as well.

From the times of Aristotle to the 19th century, irony in poetics was treated as a figure of rhetoric that uses words in their opposite meanings. Quintilian defined irony as "the opposition of two meanings" and made a distinction between verbal irony, as a figure of speech, and irony as an extended figure of thought (which led to the analysis of irony in the tradition of rhetoric)²⁰ (Tretjakova, 2001).

Speaking about the philosophical approach to irony (as the means to express ideas) it is necessary to mention the observations of Kierkegaard and Nietzsche, the most outstanding existential philosophers of the 19th century. Kierkegaard and Nietzsche analyzed the problems of the meaninglessness of life and the escape of boredom. Most of the ideas of the above mentioned philosophers have remained topical to the present day.

In the course of the last century, irony has prevailed not only in aesthetics and philosophy – it has come into the focus of attention in many scientific fields. During the last decades it has become the object of studies of psychology, linguistics, logic,

¹⁸ Pastiche takes stylistic means and ideas from other works but does not parody these works. Relying on Jameson, pastiche is a vital aspect of postmodernism; he defines it as "a neutral practice of mimicry, without parody's ulterior motive, without the satirical impulse, without laughter, without that still latent feeling that there exists something normal compared with which what is being imitated is rather comic" (1983, p.5). Another excessive analysis of the concept and phenomenon of postmodernism has been provided by Iljin in his book: "Poststructuralism. Deconstructivism. Postmodernism" (1996, p. 222-224).

¹⁹ The name of Socrates is related to one of the types of irony, Socratic irony, which, according to Winokur (2007), functions through the destruction of dogmas.

²⁰ Meanwhile Socratic irony encompasses not only the linguistic expression, but the personality as well.

semiotics, and the theory of communication. However, as a means of linguistic expression, irony did not receive adequate attention until the second part of the 20th century. Only then did irony, as an intriguing means of communication and as a pragmatic challenge, become an object of contemporary scientific investigation.

Part 3, *The Definition of Irony*, focuses on the problems and conflicting views encountered in modern linguistics when trying to define the phenomenon of irony (which is still addressed as a “surfacing problem” in most recent works on irony). The classical definition of irony, that claims that irony is the opposition between the literal and the implied meaning (i.e. when we say the opposite of what we have in mind), is nowadays regarded as inadequate by the majority of scientists, and the phenomenon faces continuous attempts at being defined anew. However, despite the resulting diversity of definitions, none seems to be universally acceptable to all ironologists or capable of encompassing all the diverse aspects of irony. The reasons for such a situation are discussed in the dissertation. First, irony is argued to have never been a stable linguistic figure, possessing a clearly-defined form of expression that would allow a precise, universally applicable definition to be established. The understanding of irony, both as a phenomenon and as a concept, has been continuously changing its form and facets. Second, diverse approaches to irony (and consequently, variant definitions) are argued to be the result of the different approaches the scientists take to irony. Arrays of theorists have attempted to find their own approaches to irony. Irony has been analyzed from the perspective of motivation (García & Ortega, Booth, Muecke), functions (Hutcheon), the constituent parts of an ironic act (Kotthoff), salience of the ironic meaning (Giora), grades and modes (Muecke), within the framework of speech act theory (Booth, Grice, Utsumi), etc. Third, the problem of a laconic definition of irony is argued to be aggravated by the diversity of irony’s types and forms, which cannot be encompassed by a single definition. Socratic, situational, cosmic and verbal ironies coexist as separate branches of the same phenomenon. However, as ironic as it may sound, even the classification of irony under the names of different branches does not take care of the problem of its definition. As the current research focuses on verbal irony exceptionally, two essential aspects that determine the choice of the definition of verbal irony in this work are further discussed. First, the distinction between irony as a trope and irony as a figure of thought. The second, yet no less important aspect to be

considered when talking about verbal irony refers to the academic discussions as to what should be assigned to the field of irony (here the relationship between irony and sarcasm, which in the dissertation is treated as a the most acute form of irony, is discussed).

The definitions of irony provided by dictionaries are both laconic and rather loose. The overview of the entries leads to the conclusion that non-linguistic on-line dictionaries favour the classical approach to irony, which emphasises the opposition between the literal and the implied meanings (for instance, *Random House Dictionary* (www.randomhouse.com) states that irony is “the use of words to convey a meaning that is the opposite of its literal meaning”). Meanwhile the *Encyclopedia of Linguistics* (2005) favors and recommends Grice’s theory, which claims irony to be a linguistic structure with an implied meaning that the reader has to decode. A similar divergence of opinions regarding the opposition of meanings is traced among the linguists (or as Muecke puts it, ironologists²¹). To some extent it might be said that the positions of the ironologists fall into two major groups.

The approach to irony as an opposition between the literal and implied meanings is supported by such scholars as Booth (1969), Willson (1994), Kreutel (2003), etc. Their position could be explained by the fact that their works focus on irony more as a trope than as a figure of thought.

On the other hand, there are such scholars as Hutcheon (1996), Muecke (1969), Giora (2002), Kotthoff (2000), Stewart (1989) and many other authorities of modern linguistics whose analysis of irony is of a broader scope; they insist that irony be perceived as a communicative act and draw attention to the fact that the two meanings of irony are incompatible but not necessarily in opposition. As Hutcheon (1996) puts it: “the one thing irony would not seem to be is what it is usually claimed to be: a simple antiphrastic substitution of the unsaid (called the “ironic” meaning) for its opposite, the said (called the “literal” meaning)—which is then either set aside or sometimes only partially effaced” (1996, p.12). This, according to the scholar, would be too straightforward. Scholars bring out different features and aspects of irony and look into it from different perspectives. The dissertation provides a short overview of the ideas of the most outstanding figures in the field of ironology to comprise a full picture of how

²¹ In the book *The Compass of Irony* (1970), Muecke sees ironology as a separate branch of linguistics, and all the researchers of irony are referred to as ironologists.

irony is understood and defined. With respect to the speculations of the ironologists discussed, a working definition of irony is synthesized relying on Utsumi (2000), Giora (2001), and Hutcheon (1996). Irony in this dissertation is treated as a meaning built **next to** and **different from** what is explicitly said, at the same time **expressing the speaker's critical evaluative attitude** (usually negative) to **what is said** and to **what is unsaid** (Hutcheon). Attention is drawn to **the conflict of meanings** (Giora), *lexical salience* (Giora); and **sarcasm (as a part of irony) is included** under the scope of investigation (Utsumi).

Part 4, *The Functions of Irony in Headlines*, comprises a list of the social functions irony performs when employed in news headlines. According to Utsumi (2004), we prefer irony because it is capable of performing functions that are not only useful for us but also are capable of performing functions that direct language is inadequate to perform. The list of functions under investigation reflects the most widely discussed and most conventional functions of irony that are of importance when talking about publicistic irony: politeness (according to Barbe (1995) and Dews, Kaplan, and Winner (1995)²² irony mitigates the degree of criticism), humor (relying on Anolli, Ciceri, and Infantino (2002) and Attardo (2002) the functions of irony and humour in many cases overlap, and humour can be seen as a function of irony), evaluation (according to Grice (1989), Attardo (2002), Hutcheon (1996) it is the essential function of irony), status downgrading (Dews, Kaplan and Winner (1995) and Hutcheon (1996) believe that an ironic criticism may be even more status elevating than a literal criticism because the speaker implies a correct model of behaviour that is contrasted to that being criticised), correction (relying on Muecke (1974) all irony is to some extent corrective), group affiliation (according to Booth (1974), any irony inevitably forms a community and serves as a means of getting closer for the ironist), efficiency (Gibbs and Colston (2007) claim that ironic speech enables the transmission of complex propositional and interpersonal meanings in a compressed form), sophistication/playfulness (Attardo (2002) claims that one of the reasons why irony is used is the fact that irony is a sophisticated language carrying an implied meaning, the decoding of which requires mental dexterity. The ironist wants “to show off his

²² Despite emphasizing politeness as a function of irony, the abovementioned scholars name aggression as one of the main reasons why irony is used (1995, p. 349).

ability to play with language” (2002, p. 175)²³, reinforcement (Carston (1981), Moser (1984), and Kreuz&Caucci (2009) treat this function of irony as rhetorical, and claims irony to be a way of bringing together different rhetorical tools to reinforce one’s opinion or point of view), protection (according to Berrendonner (1981) and Kaufer (1981) irony enables the speaker to take a non-committal attitude towards his words). The current analysis focus on social irony, which negatively evaluates certain social events/situations (the functions of criticism and negative evaluation), identifies situations to be corrected (the corrective function), leaps upon social maladies (the aggregative function), and aims at creating feelings of solidarity, i.e. a common mental space, with its addressees (the function of group affiliation). Moreover, as language play, irony should be decoded and the decoding should give satisfaction to the addressees (the sophisticating, rhetorical and humorous functions of irony). For the sake of defense and avoiding negative consequences, the ironist does not speak directly (the protective, distancing functions), but the implicit message communicates much more than direct language (the efficiency/informative function). Irony downgrades the status of the victim (the function of status downgrading), as the ironist always elevates his own intellectual position.

Part 5, *The indicators of irony: context and lexical/grammatical marking*, focuses on the role of context/ background knowledge and the lexical/grammatical marking of irony. Though Attardo (2001) argues that no detailed and systematic analysis of irony markers is available, a number of ironologists approach the question of irony recognition and irony marking from diverse perspectives and have come up with their own lists of irony markers. Carvalho et al. (2009) notice that the most explicit markers of irony belong to the category of kinetic²⁴ markers, which, though commonly considered to be universal, according to Hutcheon (1996) might vary in different cultures. However, while being essential in face-to-face communication, these markers are not applicable for the irony of news headlines. In the dissertation the marking of irony is analyzed along two axes: context and lexical/grammatical marking. Context and

²³ Ludic comes from the Latin word *ludus*, “play,” and means “playful.” The term is used in philosophy. For further details see: Echeruo, *Redefining the Ludic: Mimesis, Expression, and the Festival Mode*, in: *The Play of the Self* (SUNY Press, 1994), p. 137.

²⁴ Kinesic clues are also referred to as paralinguistic (Mizzau, 1984, p. 22), paraverbal or gestural (Hutcheon, 1996, p. 155).

its importance in irony recognition has been the focus of a number of irony comprehension studies. Though researchers fail to agree on the temporal stage at which context affects irony comprehension, “irony comprehension is believed to rely heavily on context” (Katz & Lee, 1993). The issue of context has been addressed by Booth (1974), Muecke (1974), and Attardo (2001). Hutcheon (1996) emphasizes the “circumstantial context” that refers to the circumstances/situation of uttering/interpreting, and that makes statements deployed within it possible and meaningful as irony (1996, p.143). Pexman, Whalen, and Green (2010) approach context in terms of incongruity, and relate it to the speaker-target relationship (close vs. distant)²⁵.

Taking into consideration all the abovementioned approaches to context as the index of ironic meaning, a three-level context scheme has been developed to be applied to the current analysis of news headlines on internet websites: immediate context (which resembles Attardo’s idea of the co-occurrence of incompatible elements in the same sentence), neighboring context (which refers to the information provided in the article under the headline), and general context (which encompasses the ideas of scientists mentioned above and that could be described as consisting of cultural, social, political background; presuppositions regarding the knowledge, attitudes, and beliefs of the author; logicity and compatibility of the content; shared knowledge, attitudes, and beliefs; inferences regarding the expectations of the author and the contrast between those expectations and the existing situation.

Lexical factors have been thought to play a role in the identification of written irony by several ironologists (Kreuz, Roberts, Utsumi, Attardo, Carvalho, Silva, Sarmento, Oliveira, Livnat, Rubinstein, etc). Numerous analyses and experiments have made the compilation of a list of the lexical cues of irony feasible. In this study the following lexical indices of irony are taken into consideration: adjectives (relying on the findings of Kreuz et al (1999) adjectives serve as a means of exaggeration in irony), adverbs (Utsumi (2000) suggested that adverbs act as cues that can help an addressee recognize irony by implicitly displaying a negative attitude), interjections (Kreuz and

²⁵ Pexman, Whalen, and Green carried out a series of experiments to check how the perception of irony depends on the extent to which an ironic statement is suitably face-threatening in its particular context. The findings can be found at: <http://www.informaworld.com/smpp/ftinterface~content=a921279683~fulltext=713240930~frm=content>

Caucci (2007), in an analysis of sarcasm in published works, found that interjections often signal ironic intent), demonstrative pronouns (located before a noun they usually indicate that the entity is being negatively or pejoratively mentioned), forms of familiarity and diminutives (seen as a potential marker of irony by Koženiauskienė (2001) and Carvalho, Silva, Sarmento, and Oliveira (2009)), and neologisms (which are also addressed under the term of “hapax legomenon“ in Renouf and Bauer (2001). Along with lexical markers goes a group of indices of irony that encompasses morphology and syntax. The morphological indices of irony coincide with neological markers, i.e. occasional neologisms (which deal with suffixation (Zuokulas²⁶) or compounding (**agurkas** (cucumber)+Uspask**ich** = Agurkichas²⁷)) or word category changes (Zuokas – zuoktelėti²⁸). The syntactic structure and syntactic marking of an utterance are also potential irony markers. Livnat (2003) analyses the syntactic structure of ironies in the light of echo-mention theory and argues that the interpretation of the speaker’s meaning in some cases of irony must rely on an understanding of the implicated meaning of the identity relations underlying the syntactic structure. Syntactic marking also encompasses rhetorical questions (relying on Koženiauskienė (2001, 2004)), tag questions (that, according to Kreuz et al. (1999), appear to be frequently appended to ironic statements), exclamations (which according to Attardo (2001), “in the right context, can underscore other means to highlight irony” (p.119)), and quotation marks (which Renouf (1987) argues to be ambiguous, as they can indicate novelty, but they can also flag the metalinguistic status of a word, or the fact that the writer has a particular reaction to a word, i.e. that the writer is being ironic).

Part 6, *Figures of Speech in Irony Expression*, takes a look at tropes, their use in headlines in the mode of irony, and at the morphological and syntactic means of irony expression. Irony is discussed as a trope (the concept of tropes is associated with an alteration in the meaning of a word, e.g. in the lines by Shakespeare, “For Brutus is an honorable man; / So are they all, all honorable men” (1599, *Julius Caesar*, Act 3, Scene II), the word *honorable* is used in its opposite meaning) and as a figure of thought (figures of rhetoric (including figures of thought) embrace the whole utterance, e.g. in

²⁶ The mayor of Vilnius **Zuokas** + **Dracula.I**

²⁷ Member of Parliament Uspaskich, also known as a major producer of pickled cucumbers.

²⁸ The mayor of Vilnius **Zuokas** + **kuoktelėti** (to go off the hooks).

the newspaper headline “Seimas – geriausias vaistas nuo noro dirbti” (delfi.lt) (“Parliament –the Best Treatment against Willingness to Work”) none of the words comprising the headline could be said to express the opposite of their actual literal meanings. Here irony arises due to the implied message that the members of the parliament do not perform the role they are supposed to perform) as the hypothesis is raised that the mechanism of irony might be influenced by irony being either a trope or a figure of thought.

When talking about the use of tropes in ironic utterances the works of Burke (1969)²⁹ and D’Angelo (1990) are relied on. D’Angelo (1990) applies Burke’s theory and describes the text as organized in the mode of metaphor-metonymy, metaphor-synecdoche, metaphor-irony, etc. Each trope is thus defined through the means of another trope. Different combinations and compositions of tropes are also addressed in Koženiauskienė’s *Rhetoric* (2001, p. 205); here irony is referred to as “a trope within a trope” (ibid, p.245), i.e. a trope that is combined with a number of other tropes.

The dissertation focuses mainly on metaphor (e.g., “Seimas: zuikis tas pats, tik varnos nebe tos” (delfi.lt) (“Parliament: the same rabbit, but different crows”)) and metonymy (e.g., “Kodėl Ivano ir Frico vamzdis kelia baimę?” (delfi.lt) (“Why the Barrel of Ivan and Fritz Causes Fear?”)) as the tropes most frequently combined with irony.

Part 7, *The Mechanisms of the Processing of Irony*, presents the most outstanding approaches of irony processing and their criticism. Researchers of verbal irony apply different methodological perspectives, carry out empirical analysis within the scope of mass media discourse, “live” speech and literary texts, and propose their own hypotheses. The methodology applied in ironology is especially diverse; however, the number of dominant and universally approved theories comes to approximately ten. The Four Steps of reconstruction model proposed by Booth (1974) is based on the reconstruction of ironic meaning in four steps: the rejection of the literal meaning, trying out alternative explanations, making decisions regarding the beliefs and knowledge of the author/speaker, and the choice of a new meaning. Grice’s **Standard Pragmatic Model (1975)** suggests that the direct meaning is always accessed first, despite the

²⁹ Kenneth Burke analysis four tropes: metaphor, metonymy, synecdoche and irony, and calls them “master tropes” (1969, p. 503), having in mind that they are the basic tropes used in a language. The notion of “basic tropes” might differ in the works of different researchers, e.g. Koženiauskienė distinguishes two main tropes—metaphor and metonymy (Koženiauskienė, 2001, p. 205).

context³⁰. The **Pretense Theory of Irony (1984)** is associated with the names of Clark and Gerrig. Here irony is seen as a staged communicative act where the actual speaker is, at the same time, an implied speaker performing a sincere communicative act targeted at an implied addressee who is, at the same time, the actual addressee.

Relevance theory (1981)³¹ is the result of Wilson and Sperber's research in ironology. Their theory is based on the assumption that human comprehension is controlled by context and that therefore irony should be recognised as a case of mention. Semantic-Script Theory of Humor (1985)³² was proposed by Raskin and later developed by Attardo (2002, 2007). The theory encompasses the semantic opposition between frames (which is activated through a fragment of a text) and flouting of the Maxim of Cooperation (Grice, 1989). The Semantic-Script Theory of Humor was based on the corresponding competences (in the field of humour) of the speakers. **The Graded Salience Hypothesis** belongs to the outstanding scholar Giora.

According to the scholar, it is precisely the gap between the dictum (literal, direct) and implicitum (indirect, figurative) levels that generates irony. For the communication of the evaluative attitude, neither the dictum nor the implicitum levels can be rejected or underestimated. Both levels should be given equal attention, as both levels contribute to the communication of the evaluative attitude. Therefore the theory of Graded Salience suggests the same model of processing for both literal and ironic utterances. In 2000, Utsumi presented the Implicit Display Theory³³ as a method for the analysis of irony. He takes an approach to irony as a “prototype based category” (ibid)³⁴, and claims that irony presupposes an ironic environment (which is made up

³⁰ The obligatory processing of the literal level in ironic utterances has been emphasized by Schwoebel, Dews, Winner, Shrivas (2000).

³¹ The term “echoic mention” was used by Sperber & Wilson in 1981, yet in their further research (in their book *Relevance*, 1986) it was replaced with “echoic interpretation,” which refers to “the use of a propositional form to represent not itself but some other propositional form it more or less closely resembles” (See Sperber & Wilson 1986, notes to first edition, footnote 25, pp. 289-290).

³² Semantic Script Humor Theory addresses humor in general. Yet one of the biggest authorities in the field of humor and irony, Attardo, applies this theory to irony and in his research holds the belief that humor and irony—though being two separate phenomena—often overlap (the approach is supported by Dynel (2008), Giora (2001), Jorgensen (1996), Kotthoff (2003), Partington (2007) and other scholars).

³³ The theory was later referred to as a cognitive theory of verbal irony (2004).

³⁴ Irony as a prototype based theory was addressed by Sperber and Wilson (1981). In their work (1981, 1984, 1992), irony is defined “as a prototype of such language where the literal meaning is used not to transmit the idea but to echo it and, simultaneously, to express one's attitude to the echoed idea” (cited from Kotthoff, 1998); Kotthoff criticizes this position and argues that double-coding through echoing is not specific to irony, but can be detected in a variety of forms of humorous communication (Kotthoff, 1998).

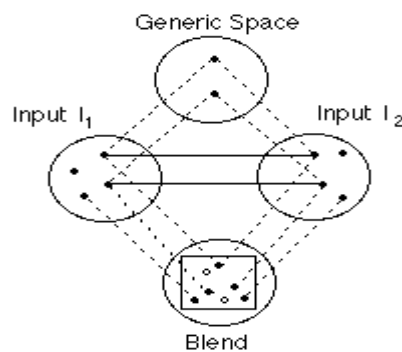
from (a) the speaker's expectations, (b) an incompatibility between the expectations and the reality, and (c) the speaker's negative attitude towards this incompatibility).

The current research focuses on the incompatibility between social expectations and actual results (as a stimulus for irony), which is one of the most characteristic features of social irony. Irony is determined by our common/background knowledge and therefore when irony centers round *our* reality (Lithuania) it is easier to recognize; meanwhile, when irony is aimed at a reality which is strange to us (America), the recognition of the ironic environment might present some difficulties; yet, in this case, linguistic means (lexical and grammatical) and background knowledge enable us to detect an ironic utterance. In the dissertation the theoretical framework of Utsumi, Giora, and Attardo has been relied on when detecting the lexical salience of the utterance and its correspondence to the prototype. However, to account for the mechanism of irony processing, the newest theory of cognitive linguistics—i.e. the theory of conceptual blending—has been applied.

Part 8, *The Theory of Conceptual Blending: Application to Irony*, suggests that the mechanism of conceptual blending is the most efficient tool for the analysis of irony construction. Section 8.1 discusses the scope and impact of the Blending Theory. According to Evans (2006), the emergence of Gilles Fauconnier & Mark Turner's theory of conceptual integration, or, as it is more commonly referred to, conceptual blending³⁵ has been one of the essential achievements in human information processing. The theory of blending developed out of two traditions of cognitive linguistics: the theory of conceptual metaphors (Lakoff and Johnson, 1980) and the theory of mental spaces (Fauconnier, 1985). The blending theory offers "a general model of meaning construction in which a small set of partially compositional processes operate in analogy, metaphor, counterfactuals, and many other semantic and pragmatic phenomena" (Coulson and Oakley(2000)). The achievements of Turner and Fauconnier have generated further interest and research (Coulson & T.Oakley (2000, 2005), Evans (2006, 2009), Kovecses (2000), Dancygier (2008), Lehrer (2007), Hohenhaus (2007), etc). Section 8.2 presents the structure and the compound elements of blending. As mentioned

³⁵ This theory, relying on Coulson and Oakley (2000), is also known as "the theory of online meaning construction, the many space model, and the network theory" (2000, pp. 175-196)

above, the major claims of Turner & Fauconnier's theory are related to the theory of mental spaces³⁶, and the concept of blending is defined as a process of conceptual mapping and integration unique to the human mind. Relying on the theory, a conceptual integration network is built where mental spaces are marked as circles, elements as dots, and relations among different mental spaces are represented by lines. Turner & Fauconnier provide the following generalised scheme of the mechanism of blending:

Two input spaces containing common elements³⁷ are connected through a generic space, and having undergone selective projection,³⁸ elements are transferred to the blended space³⁹, which can also be referred to as a “hybrid frame” (Coulson, 2001, p. 115). Coulson, Urback, and Kutas (2006) notice that in the analysis of the blended space, both social context and the cognitive situation of the speaker, should be taken into consideration. In the dissertation this aspect is treated as a separate mental input space that is encompassed into the integration networks of ironic utterances. On the basis of the generalised scheme of Turner & Fauconnier, further developments are being made: the scheme has undergone modifications, and new elements have entered the model. Talking about the integration network, Coulson emphasises “frame shifting” (2002), Bache incorporates the notion of “conceptual disintegration⁴⁰ as an indispensable counterpart to blending” (2005, p. 1615), and Veale, Feyaerts and Brone (2006) place emphasis on the

³⁶ Mental spaces are like small conceptual packets interconnected by specific long-term knowledge (e.g. memories that might be activated in certain situations) and formed due to certain thoughts and actions. The network of mental spaces joins together a number of mental spaces. The mental structure of blending is an integration structure which receives input projections (the mental spaces of other networks) and develops a new emergent structure which is not directly inherited from the inputs.

³⁷ Coulson refers to such input spaces as “established domains” (2001, p. 115).

³⁸ Selective projection is discussed in detail in Turner and Fauconnier's *The Way We Think* (2002, pp. 71-73).

³⁹ Turner's website, devoted to the theory of conceptual blending, provides a generalised scheme constructed from three mental spaces (without a generic mental space). See: <http://markturner.org/cdss/cdss1.html>

⁴⁰ The concept of disintegration is used as a “technical cover term for a number of specific related phenomena complementing ‘integration,’ such as fragmentation and differentiation” (see: Bache's *Constraining conceptual integration theory: Levels of blending and disintegration*).

dynamics of the blended structures. According to Turner and Fauconnier (2002), the relations among inputs are constantly maintained when we “run the blend”, so that “all these ‘sameness’ connections across spaces seem to pop out automatically, yielding a flash of comprehension. But for this flash to occur, counterpart links must be unconsciously maintained even as they change dynamically across [all of the] mental spaces” (ibid, p.44). Everything that is projected into the blended space is automatically projected back to all the input spaces. Blends create a space where different structures are manipulated simultaneously; the other mental spaces that are included in the network do not disappear; on the contrary, the value of the blended space is in its capacity to conceptually integrate all the inputs. Section 8.3 provides an overview of the types of integration networks. Turner and Fauconnier (2002) distinguish four typical integration networks: simplex, mirror, single-scope, and double scope.

a. Simplex Networks. Here the first input space is a readily accessible frame, for example one of family, which encompasses such roles as father, mother, child, etc. The other input space can contain specific elements, such as Paul and Sally. When we conceive of Paul as the father of Sally, we create a blend wherein the elements of Paul and Sally are integrated into the frame of family: the role of father is mapped onto Paul, and the role of daughter is mapped onto Sally. The frame of the first input space is compatible and does not conflict with the elements of the other input space. As a result, a simplex network blend intuitively does not feel like a blend.

b. Mirror networks. A mirror network is “an integration network in which all spaces—inputs, generic, and blend—share an organizing frame. An organizing frame for a mental space is a frame that specifies the nature of the relevant activity, events, and participants” (ibid, p. 122). As an illustration of a mirror network, Turner and Fauconnier (2002) provide a story in which the modern catamaran *Great American II*, sailing from San Francisco to Boston in 1993, was compared to the clipper *Northern Light*, which took the same route in 1853. The observers noted that „*Great American II* is 4.5 days ahead of *Northern Light*.” Here the organising frame of the blend is a boat race in the ocean along a single route. When two spaces share the same organizing frame, they share the corresponding topology and so can be easily put into correspondence.

c. Single-Scope networks. Single-scope networks have two input spaces with different organising frames, only one of which is projected into the blend. “Its defining property is that the organizing frame of the blend is an

extension of the organizing frame of one of the inputs but not the other” (ibid, p.126). Turner and Fauconnier (2002) provide an example in which the scenario of two boxing men can provide a frame that can be applied “in compressing our understanding of two CEOs in business competition” (ibid, p. 128). Single-scope networks provide “a highly visible type of conceptual clash, since the inputs have different frames” (ibid, p.129). The clash is dealt with by giving the overall organizational power to only one of the input spaces, which is then called the framing input. Single-scope networks are the prototype of conventional (source-target) metaphors. d. Double-Scope networks. Double-scope networks have two input spaces with incompatible or conflicting frames. There is “an organizing frame for the blend that includes parts of each of those frames and has emergent structure of its own. In such networks, both organizing frames make central contributions to the blend, and their sharp differences offer a possibility of rich clashes” (ibid, p.131). A thorough analysis of such structures is provided by Coulson (2001), with reference to the conventional metaphor “to dig one’s own grave“. In the case depicted by Coulson, a person with knowledge of finance disapproves of his parents’ decision to keep their money under a mattress. He says: “You are digging your own grave”. “Digging one’s own grave” inherits the structure of digging and burial, from the “digging a grave” input. But it also acquires “causal, intentional, and internal event structure from the “unwitting failure” input” (1997, p. 169).

e. Multiple blends. In addition to the four essential types of integration networks discussed above, Turner & Fauconnier describe complex blends that do not possess a generic space, but instead have more than two input spaces. Multiple blends are constructed when several input spaces are projected in parallel or in succession (the intermediate blends then serve as inputs for further blends). As one of the assumptions of the current analysis is that irony exploits compressions enabled by the mechanisms of blending, an overview of the theoretical underpinnings regarding vital relations and compressions is provided in Section 8.4. As Turner & Fauconnier claim, blending “gives us global insight, human-scale understanding, and new meaning”, and “one of the most important aspects of our efficiency, insight, and creativity is the compression achieved through blending” (2002, p. 92). The section focuses on “outer space vital relations”⁴¹

⁴¹ These are the relations that connect separate input spaces in the conceptual integration network.

(which include Cause-Effect, Identity, Space, Time, Change, Part-Whole, Representation, Role, Analogy, Disanalogy, and Intentionality⁴²) and on “inner space vital relations”⁴³ (such as: Similarity, Uniqueness, Property, and Category). All these relations enable compressions that allow complex phenomena to be presented at the scale of human understanding. In section 8.5 an assumption is made that the mechanism of conceptual blending can be applied to the analysis of irony⁴⁴, and that irony is capable of exploiting the benefits offered by this mechanism (compressions are considered to be the main benefit). The application of the mechanism of blending to the analysis of the phenomenon of irony enables the network structures that are peculiar to irony to be defined, as well as the compressions ironic communication undergoes. A list of inner and outer space vital relations that are characteristic of irony can also be compiled. The capacity of irony to exploit the mechanism of blending and its compressions could at least partially give an answer to the still-unanswered question in ironology, why we use irony or what factors stimulate the use of irony.

Part 9, ***Ironic Headlines Referring to Lithuania***, is devoted to the empirical research and examines Lithuanian ironic headlines within the framework of the mechanism of blending. To communicate irony the ironist employs several distinct thematic fields. “Mary’s Land” was found to be the most conventionalised ironic reference to Lithuania. The conventionality of the utterance enables the headline to leave out any direct reference to Lithuania (in the conceptual blending network this is marked as an implied input space). The second field is based on the metonymical representation of the country through certain foods. The conventional ironic phrase “Banana republic”, which is used universally to refer to a variety of countries, is employed both as a reference to Lithuania and as a template for similar references (Lithuania as a land of Kebabs, Chebureks, Cepelinai). The third field is associated with the conceptual metaphor POLITICS IS SPORT, which has facilitated a number of linguistic metaphoric means. Ironic headlines exploit the mental model and focus on negative realia of the country, depicting it as participating in a sports competition for questionable goals (e.g.

⁴² The analysis of each is provided below.

⁴³ These are the relations that have been compressed inside the blended space.

⁴⁴ The possible application of the mechanism of conceptual blending to verbal irony has been mentioned by Palink (2006), but the idea has not been further developed.

“Lithuania is Europe’s Vice-Champion in Drinking”). The fourth field involves an imagined, unreal world, where Lithuania is named as a land of miracles (e.g. “The Tales of the Land of Miracles: a Dragon and a Boy”). The ironic utterances on their own have not been conventionalised, but the elements of the headline are easily mapped from the space of the unreal into the mental space of the actual Lithuania by relying on common background cultural knowledge.

Ironic headlines exploit different mechanisms of conceptual blending. All the analysed headlines are complex megablends. Double-scope integration is employed in all the networks as the final megablend. One of its inputs in all cases is the mental input space of context/author’s position/ background knowledge. Double-scope networks integrate other double-scope, single-scope, multiple, and mirror structures. The scheme provided below illustrates a Double-scope network that integrates two separate mirror structures (as input spaces) at different levels:

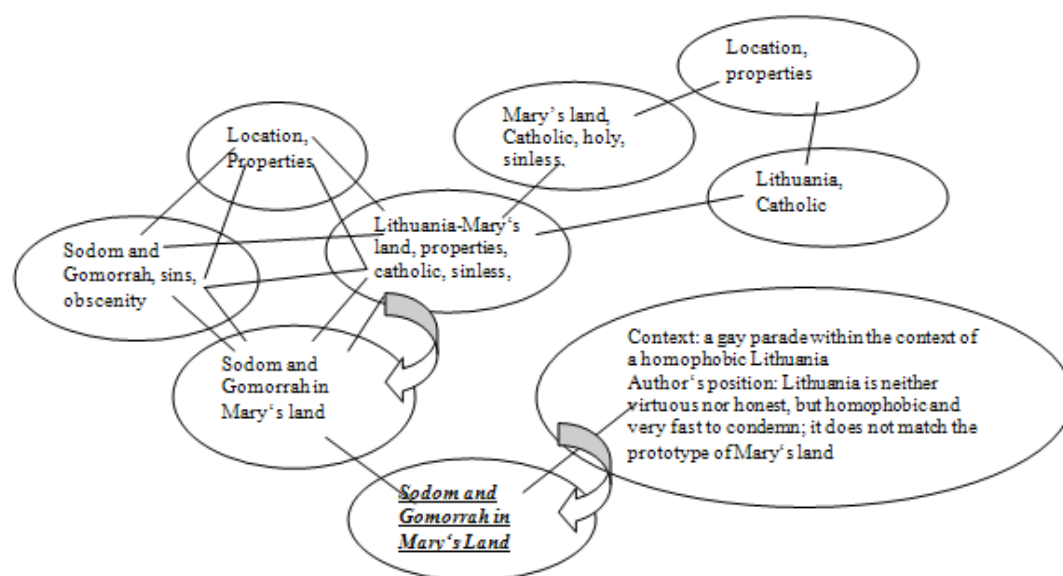

Figure 2

The conceptual structures of ironic utterances commonly encompass implied elements/spaces, which in the current analysis have been referred to as implicit mental spaces/elements (the implicit mental input space of Lithuania in Figure 2 could serve as an illustration). The mechanism of conceptual blending exploited by ironic headlines enables the compressions of diverse vital relations. In the headlines under analysis the following vital relations have most commonly been compressed: Time, Space, Change, Representation, Analogy/Disanalogy, Part-Whole, Similarity, and Intentionality.

The vital relation of Time can be related to memories, historic or legendary events (the jurisdiction of Litbel, the dream of Gediminas), change (Lithuania as Mary's land, the little drummer), unreal time (the land of miracles), simultaneity (Kebab Land, Cheburek Land, Banana Republic). Mental spaces can be separated in time, but due to the mechanism of blending those input spaces are unified. In the ironic headlines the author refers to certain actual historic, cultural, and fantastic aspects. The compressions of the vital relation of Space join together two mental spaces that occupy different physical spaces. The compressions of Space in the analysed headlines are of two categories: compressions of space between two real locations (e.g. Lithuania and a Banana Republic, or Lithuania and Litbel) and compressions of space between an actual location and a counterfactual, an imagined place (e.g. Lithuania and a land of miracles).

The compressions of the vital relation of Change link the elements of one mental space to the elements of another input space and imply a transformation: Litbel turns into Lithuania, Duke Gediminas becomes Gediminas Kirkilas, Lithuania becomes a parallel world, negative realia change into goals to strive for, etc). The vital relation of Change can operate separately or together with the vital relation of Identity: when talking about Lithuania and the land of Mary, the location is identical, but when talking about Duke Gediminas and Gediminas Kirkilas we see them as connected by the vital relation of Change but not Identity. The blending mechanism enables the compression of the outer space vital relations of Change and Identity into the inner space vital relation of Uniqueness at "human scale understanding", due to which the whole structure is comprehended as a single unit. The compressions of the vital relation of Role-Value were most dominant in the integration networks of those headlines where irony employed metaphors (Lithuania, as a value, is given the role of a leader, European countries the roles of sportsmen, etc.). The elements here are neither roles nor values on their own, but only due to the interaction between them. The peculiarity of the Role-Value relation in irony lies in the fact that certain features associated with value are projected from one (source) mental space onto the "value" elements of the other (target) input space.

Irony targeted at Lithuania exploits the means of metonymy and metaphor. Metonymy is used for an ironic effect and has been commonly seen in the cases when the author uses a trivial, insignificant aspect of life to refer to an entire country; here

irony performs the derogatory function (e.g. the whole country is implicitly referred to through kebabs or chebureks). The blending structure peculiar for metonymical irony is provided in Scheme 3. Here the double –scope network integrates the mental input space of “context/background knowledge/author’s position” and a mirror blend (which has a complex structure of its own):

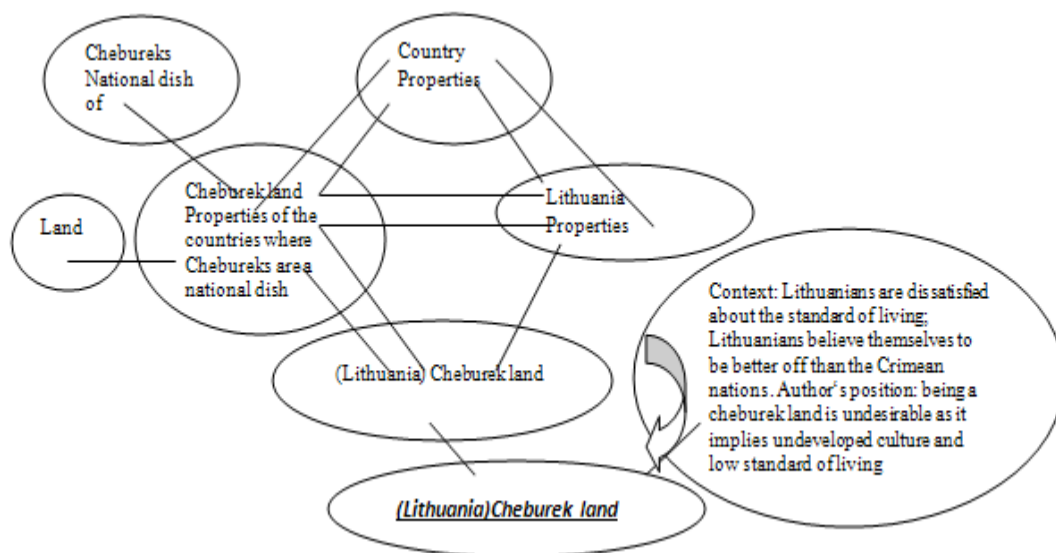

Figure 3

The whole integration network of the headline is dominated by the Part-Whole and Analogy/Disanalogy vital relations, which in the blended space are compressed into Uniqueness. Irony exploits the tools of conceptual blending to be efficient at communicating complex mental structures in a brief and informative way, or, as Turner and Fauconnier put it, to provide “global insight and human-scale understanding”.

The use of metaphors is another peculiarity of ironic headlines. Irony, in its own way, exploits metaphors which have been conventionalised in political discourse in general. In headlines where irony targets Lithuania, linguistic metaphors based on the following conceptual metaphors have been identified: POLITICS IS SPORT, POLITICS IS WAR, and POLITICS IS A TALE. Metaphors that are used as different input spaces (target and source) contain cardinally contrary elements, the clash of which supports the ironic shift of meaning. Figure 4 provides the network of the headline “Lithuania is the Leader of Indifference to its Citizens”. Here the clash results not only from the contrasting frames, but also from the incompatibility of the elements of the mental spaces: indifference to the citizens, which is a negative phenomenon to be avoided, is

presented as a desired result in connection with the competition frame, as something to aim for.

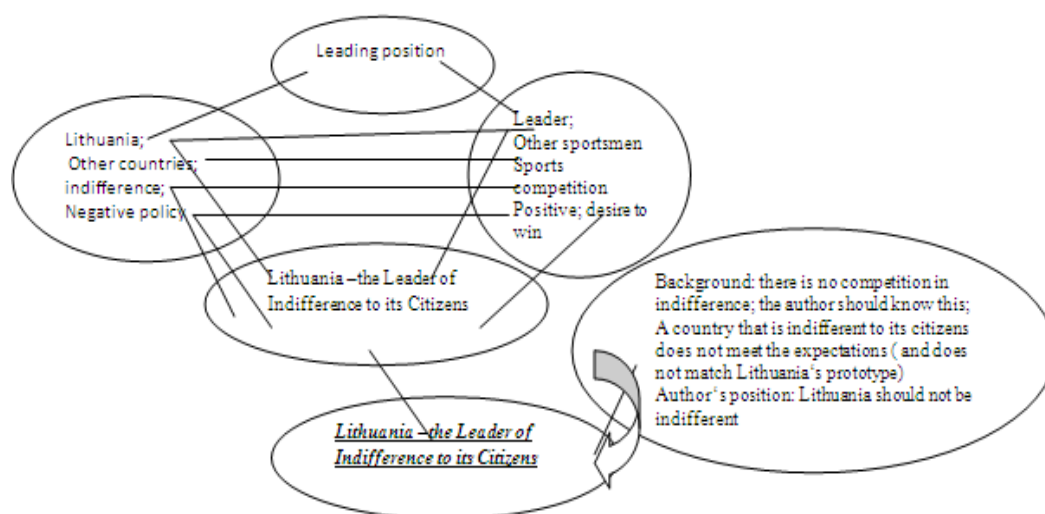

Figure 4

This structure presents a typical case of single-scope integration networks, the mental input spaces of which correspond to the source and target domains of metaphors.

The conventionality of the ironic utterances could be treated in two ways. First, there have been cases where the phrase itself has become conventionalised and the ironic meaning should be considered salient (e.g. Mary's Land). The second type is linked to the use of metaphors that have been conventionalised in political discourse in general. The conventionality of an ironic utterance can also be related to the use of the implied mental space of Lithuania in conceptual blending networks. The mechanism of irony is influenced by context and background knowledge. Statistically, irony within a familiar context is much more readily interpreted (as revealed by the pilot study). Several headlines have been found to be heavily intertextual (e.g. the little drummer), which might turn into a barrier to receiving the communicated message. Intertextuality here serves the aggregative function of irony.

Part 10, ***Ironic Headlines Referring to America (USA)***, is also devoted to the empirical research. Ironic headlines directed towards America as a whole can be approached from a variety of different perspectives (frame shifting, echoic-mention, trumping games, etc.), but only the theory of conceptual blending is unarguably applicable in all cases. Moreover, it is uniquely capable of explicitly demonstrating which mental operations take place in the human mind while processing irony, as well as shedding light on how the compressions of meanings are enabled. For example,

Coulson’s (2001) theory of frame-shifting associates humor (and irony) with a shift of elements from one frame to another; however, in this dissertation the analysis based on conceptual blending shows that it is not the shift of elements, but the conflict of frames or the incompatibility of compound elements that causes the ironic shift of meaning and generates irony.

The mechanism of irony in most cases is a complex structure, a megablend, which encompasses other conceptual blends as separate mental input spaces. The final stage of the integration that provokes the ironic shift of meaning is always a double-scope integration structure (which always incorporates the mental input space of “context/background knowledge/author’s position”). It encompasses other conceptual blends (double-scope, single-scope, multiple, and mirror) as separate mental input spaces. The mirror integration structure (peculiar to ironic headlines in which America is referred to as a nation that has a social drawback) is frequent as a part of the network. However it is a single-scope network that can be considered dominant in the integration structures. Single-scope mechanisms are typical of the structures of the headlines in which irony exploits linguistic metaphors (based on the models of conceptual metaphors) as its means of expression. The case can be illustrated by the headline “This is America, Even Cancer should Make Profit“, the integration mechanism of which is provided in Figure 5:

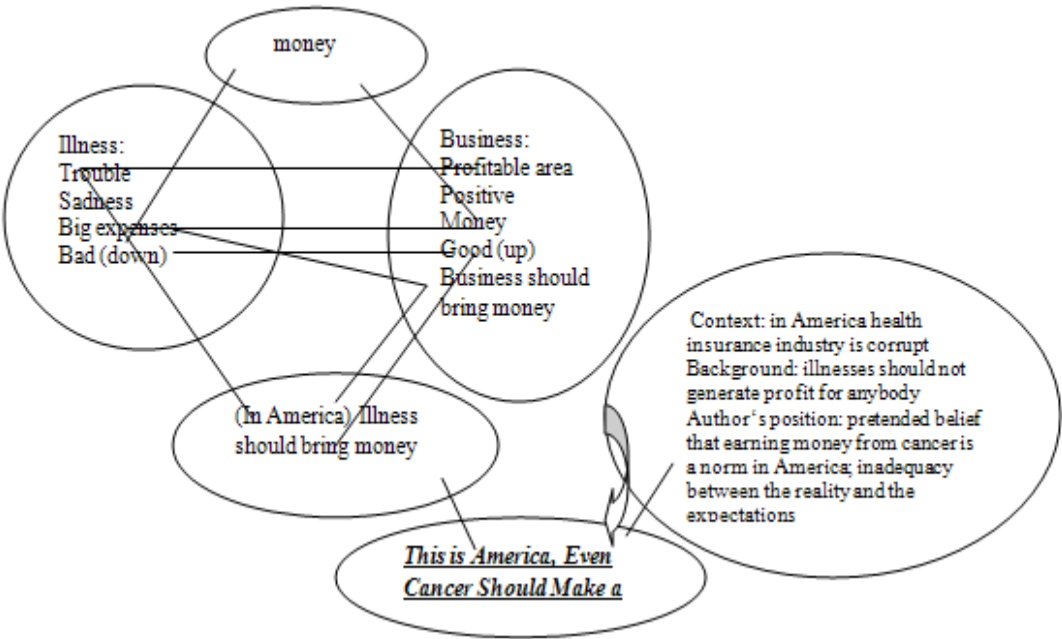

Figure 5

In the majority of single-scope or mirror integration structures exploited by irony, the blended space is constructed from two mental input spaces, one of which is “America” (or incorporates “America” as a separate element). In the mechanism of blending, this mental input space is either explicit (e.g., „This is America, Even Cancer Should Make a Profit“) or implicit (e.g., “Fast Food nation“, where the ironist relies on the conventionality of the reference). The second mental input space of such a blend in a single-scope model usually resembles the “source domain”, and in a mirror model is frequently a separate blend of a multiple structure.

To achieve its goals through the mechanism of blending, irony exploits a few topical fields as constituent input spaces. Highly conventional ironic references to America come from the field of sports (e.g., “We are Number 1“) and the American Dream (e.g., “Goodbye Dreamland America“). The conventionality of the reference is usually demonstrated by the fact that America is not explicitly mentioned in the headlines. The conventionality of the reference based on a sports metaphor is related to both the image of America as a leading country and the traditions in political discourse in general. The second source in the topicality of ironic headlines, the theme of the American Dream, is related to the historical and cultural experience of the country and the aspirations that in irony are seen as a failure of expectations. In ironic headlines, the mental space of “American Dream” is employed both as a separate input space and as an element (sometimes an implied element) of a more complex structure.

The third field focuses on the input space of Empire, which is metaphorically related to the historical and political experience of America as a country dominating the world of politics. However, in ironic headlines the mental input space of “Empire” is commonly incorporated into a blend with other mental input spaces which bear negative connotations (e.g. illusions, obscenities, etc.).

The fourth field in the topology of irony targeting America is related to social problems. The mental space of “America” is integrated into blends together with the input space of a social drawback. This group of ironic headlines is focused on the corrective function.

Irony exploits the mechanisms of blending to communicate compressions, evaluation and insights. The mechanism of blending exploited by irony enables the compressions of the following vital relations: Time, Space, Representation, Analogy,

Part-Whole, Role-Value, Change, Causality, Identity, and Intentionality. The vital relation of Time can be associated with memories, cultural or political aspects (Empire, American Dream, American Pie), changes (Downsize Nation), etc. The compressions of Space enable the reader to see two mental input spaces related to two different physical spaces compressed into one. In the analysed headlines, the compressions of space could be described as compressions between two locations, one of which is typically imaginary (e.g. America and a Dreamland, America and the Empire of Illusions). The compressions of Change relate the elements of one mental input space to the elements of the other input space through change: America becomes a sports champion, the American Dream disappears, a forest is turned into toilet paper and the paper into a lover. The vital relation of Change can be accompanied by the vital relation of Identity, e.g. when talking about America as an Empire we focus on the same location due to the functioning vital relation of Identity. On the other hand, the vital relation of Change can function without the vital relation of Identity, e.g. there is no Identity relation between a forest and a lover. Blending enables the compressions of the vital relations of Change/Identity into Uniqueness. Role-Value compressions are most explicit in the headlines where irony is in the mode of metaphors (e.g., the role of leader is given the value of America, the roles of other sportsmen are performed by other countries, etc.). The Role-Value vital relation is compressed into Uniqueness but, though in the blended space we see a single entity, this does not stop us from simultaneously seeing roles and values as separate elements. The vital relation of Analogy enables us to draw parallels between two distinct mental spaces and their constituent elements. The vital relation of Analogy is explicit in single-scope networks when irony is in a metaphoric mode (e.g., when a parallel between cancer and a profitable product is drawn). It is usually accompanied by the vital relation of Property, which, e.g., in a single-scope network connects the “source” and “target” mental spaces to give insight “at the scale of human understanding”.

The relation between the mental input spaces and the blended space are always maintained and dynamic. They enable the economy of the ironic headlines and communicate complex information.

Irony targeted at America is most commonly in a metaphoric or metonymic mode. Irony is in a metonymic mode when the focus is on an inessential or negative aspect of life used to refer to the country as a whole. Irony acquires a metonymic mode

to perform a status downgrading function (e.g., the whole country is implicitly referred to through fast food, debts, speeding, etc.). Irony in a metaphoric mode exploits the metaphoric patterns that are conventional in political discourse in general. Metaphoric irony in headlines targeted at America exploits the mental model of such base metaphors as POLITICS IS SPORT, POLITICS IS BUSINESS, or LOVE IS CONSUMPTION. In the input spaces, such irony encompasses contrastive elements, the conflict of which signals irony.

The conventionality of ironic headlines directed at America is of three types. First, the conventionality of the frame which can be filled with different lexical items; this type is connected to metaphors that are conventionalised in political discourse. Second, to some extent, the case of the American Dream, as the ironic meaning of the phrase may be seen as partially salient. Third, when the utterance is conventional but does not have an ironic meaning outside the context (in the pilot study such references were usually identified as describing America, but if taken out of the context were not recognized as ironic, e.g., Empire or Superpower). The conventionality of an ironic reference can be decided relying on the integration of implicit mental spaces into blending networks, i.e., if the author relies on the conventionality of the reference the mental input space of “America” is not explicit.

CONCLUSIONS

1. Irony is a complex mental operation which exploits the mechanism of conceptual blending. The double-scope integration network that encompasses conflicting mental spaces is necessary for irony.
2. Both Lithuanian and American ironic headlines exploit complex mechanisms of mega blending which incorporate mental input spaces that are separate blends themselves. In both Lithuanian and American headlines, the main role is played by the double-scope integration structure which incorporates two inputs, a mental blended space corresponding to the text of the headline and a mental space of context/background knowledge/author's position.
3. A characteristic feature of the blending mechanisms employed by ironic headlines (both Lithuanian and American) is the integration of implicit mental spaces and elements.
4. The mental spaces of the double-scope integration network are always in conflict and the conflict is solved by integrating them into a common blended space.
5. The dominant type of integration in Lithuanian ironic headlines is a mirror network whose input spaces share the same organising frame. The mirror network here has integrated ready-made blends as its input spaces. American ironic headlines exploited integration networks that are more diverse and frequently more complex, have more levels and encompass a bigger number of mental spaces. In the blending structures of American headlines, irony is often the result of a clash in a few different places within the structure, which is not typical of Lithuanian irony.
6. Ironic references directed at Lithuania have a characteristic feature of irony in the mode of metonymy. The structures incorporate mental input spaces providing a metonymic reference (based on a certain dish) to other countries (Banana Republic, Cheburek land, Kebab land), which can be related to the functions of auto-irony enumerated by Twark, i.e. the assertion of identity and the tendency to downgrade one's status. It was noticed that the countries that metonymically enter the integration networks are generally considered to be of a lower status than Lithuania (in terms of politics, culture, standard of living, etc.), and therefore the implicit juxtaposition of these countries and Lithuania can be exploited to

express criticism towards Lithuania. Meanwhile, the ironic headlines directed at America did not contain a single comparative reference to other countries.

7. Both Lithuanian and American ironic headlines make use of a metaphoric mode, as the integration structures exploit the mental models of conceptual metaphors, e.g., POLITICS IS SPORT (the compressions of intentionality are emphasized). Lithuanian irony is occasionally based on the model of the conceptual metaphor POLITICS IS A TALE, which was not encountered in American ironic headlines. In American headlines, irony exploits a wider range of linguistic metaphors (based on various conceptual metaphors, e.g. POLITICS IS BUSINESS, or POLITICS IS POWER). In American ironic headlines, linguistic metaphors are incorporated into more complex structures (which may already contain other metaphors). In American ironic headlines, the constituent elements of frames are in some cases organized along the model of orientational metaphors, which is not typical of Lithuanian ironic headlines. The use of the conventionalised models of metaphors enables irony to be accessible without its context.
8. The mechanism of blending has proven to be essential in enabling efficient compressions in irony. One of the central compressions in Lithuanian irony is the compression of Analogy into Uniqueness (employed for the identification of the status). One of the central compressions in American irony is the compression of Intentionality (which enables the reader to see negative events as intentional). Compressions of Intentionality were also found in Lithuanian ironic headlines.
9. The ironic reference to Lithuania as Mary's Land is considered salient and conventionalised. A highly salient ironic reference to America in American headlines was not discovered, though ironic references centering around the "American Dream" (in headlines the phrase is used both ironically and non-ironically) may be regarded as partially salient.
10. A generalization follows that Lithuanian and American auto-irony (irony directed at one's own country) is based on mental models organized in different ways which are reflected in the integration mechanisms of blending. This diversity can be accounted for by the different socio-cultural and historic situations, which condition the shared background knowledge of the participants of the communicative act of irony (the authors and readers of the headlines).

PUBLIKACIJOS:

1. Vengalienė, D. (2005) Acts of Irony in Political Speeches. Valoda Dažadu Kultūru Konteksta. Daugavpils Universitates 2005, - ISBN –9984-14-273-6.
2. Vengalienė, D. (2005) Irony: the concept and the definition. Tekstai ir kontekstai: kalbos judesys. Kaunas. ISBN- 9986-19-789-9.
3. Vengalienė, D. (2005) The Functions of Irony in Headlines. - Žmogus kalbos erdvėje – Kaunas p. 139-143, ISBN 9986-19-798-8.
4. Vengalienė, D. (2006) The means of creating irony in news headlines - Valoda Dažadu Kultūru Konteksta.– Daugavpils Universitates, - ISBN 9984-14-336-8.
5. Vengalienė, D. (2006) Irony in the headlines - Mokslo darbai "Kalbotyra" 56(3), Vilniaus universiteto leidykla, ISSN 1392-1517.
6. Vengalienė, D. (2007) The speech acts of Irony: politeness and attacks – Valoda Dažadu Kultūru Konteksta. – Daugavpils Universitates, - ISBN 978-9984-14-374-3.
7. Vengalienė D. (2008) Blending in Ironic references to Lithuania in News headlines- Žmogus kalbos erdvėje, Kaunas, - ISBN 978-9955-33-373-9.
8. Vengalienė, D. (2009) The Cultural Aspects of Auto-Ironic Blends Referring to Lithuania and America in News Headlines, Respectus Philologicus 16(21). ISSN 1392-8295.

Dovilė Vengalienė (b.1972) completed a Bachelor's degree in English Philology at Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities in 2000. In 2000 she entered the Master's degree program in English Philology at Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities, graduating in 2002. In 2002 she became a lecturer at Vilnius University Kaunas Faculty of Humanities, Department of Foreign Languages. Since 2005 she has been a doctoral student in Philology (Humanities) with an emphasis in English Linguistics.